

MAGYAR MUSEUM

1788.

ELSŐ NEGYED.

PESTEN,
FRATTNER MÁTYÁS' BETÜIVEL.

M A G Y A R
M U S E U M.

I. kötet 1. rész

BÉ - V E Z E T É S.

HA erre az utolsó két tíz esztendőre, mellyben Hazai Nyelvünket betsülni 's mivelni kezdtük, és azokra a' munkákra tekintünk, mellyek az -ólta fajtóink alól ki -jöttek: nem lehet valamennyire nem vigasztalódnunk. Úgy tetszik, mintha egyszerre ébredtünk volna fel hosszúszas mély álmunkból; vagy-is inkább, mint-ha egyszerre szabadúltak volna fel kezeink a' lántzok alól, mellyek alatt esztendő -fázoktól fogva fenyegettenek.

NEM szükség ebbéli szabadulásunknak hátráltató okait nagy szorgalmatossággal keresnünk. Friss emlékezetben lehetnek még nállunk azok a' számtalan véres visszontagságok, mellyek Nemzetünknek nem csak egyéb értékeit, de még elmebéli tehetségeit -is, le -köttve tartották. Az örök végzések csak azért látszattak Nemzetünket szülő földgyéről e' tájakra még egyszer ki -hozni, hogy újjonnan -nyertt Ha-

zájának mezeit szüntelenül ellenségeinek,
's önnön fíjainak vérével öntözte. Nem
az egy *Mobátsi* ütközet az, melyet itt ér-
tünk; népetlen pufztáink még ma-is em-
lékeztetnek bennünket ama' gyászos idők-
re, midőn édes Atyáink, Hazájok' 's sza-
badságok' óltalmazása közben, halmokra
húllottak. Ha-mikor az öldöklés meg-
szűnt, 's Mársnak dühössége le-tsillapod-
ni látszott, az nem a' békesség' szere-
téből, hanem az ellen-feleknek el-erőtle-
nedéséből származott. Szomorú békesség!
melly Hazánknak csak azért engedtetett,
hogy szenvedett kárát sírathassa, 's meg-
maradott gyermekeit új veszedelmekre ké-
szíthesse!

„ Örökös háborúk birták századait,

„ Nemes vére festé Dunája habjait! *)

MÉG tovább ment a' belső egyenet-
lenség, mellynek ragadó mérge meg-vesz-
tegetvén Nagyjainknak szíveket, szünte-
lenül Hazánk' kebelét szaggatta.

IDE járult az Országokat-pufztító Val-
lásbéli Versengés, melly Magyarainkat,

*) Anyós.

mint ellenségeket, egymásba - vefztvén, önnön magok által emésztette.

KÖNNYEN el - gondolhatni, hogy az illetén vérengző időkben, az olaj - fa' békes árnyékát - szerető fzelid Músák közöttünk nem igen múlathattak.

IGAZ ugyan, hogy *Hunyadinak* fényes uralkodása alatt, *Buda* a' Tudományok' virágzása által még a' fegyver - zörgés közt is egészsz *Európát* maga' tiszteletére ragadta; sőt igaz az - is, hogy önnön az *Attila'* idejében - is voltak *Tyrtaeusink*'s *Bárdussaink*, kik a' Magyar fegyver' diadalmait énekekkel magasztalták, 's nevedő Vitézeinket Attyaik' követésére, 's Hazájok', szabadságok' védelmére, gerjesztették. De ritka jelenések voltak ezek, 's nem állandók; jelenések, mellyek némünémű - képpen csak azt látszottak mutatni, mitsoda nagy mértékben vettük a' Természet' ajándékát a' Szépnek és Jónak érzésére, 's el - fogadására; és mitsoda nagy magasságra nem juthatna Nemzetünk, ha Mársnak vérengző mezeit el - hagyván, a' Músáknak aldozhatna. —

BÓLDOG emlékezetű Afzfzonyunk' királysága alatt kezdtünk végre megpihenni; és ekkor ugyan úgy látszott, mint ha nyelvünknek-is fel akart volna régen óhajtott, de soha többé nem reményelt hajnala derülni. Az ellenkező Végezéseknek itt - is másként tetfzett! A' *Deák Nyelv*, melly első közinkbe való hozattásakor, valamint egyéb Napnyúgoti Nemzeteknél, szükséges volt, úgy el-hatalmazott, hogy miatta édes Anyai Nyelvünk, tulajdon maga hazájában, méltatlanul megvettettnek, 's le-nyomattattnek. — A' Deák Nyelven íratattván Törvényeink, azonn folytattattván köz-dolgaink: tanulására fordítottuk leg-szebb ideinket. Iffiaink húsz, harmincz esztendő korokban, alig mentek tovább a' *Rhetoricánál*, az az, nem tanúltak egyebet *Deák szónál*; és így mikor, anyai nyelvökön tanúlván, már tudományra juthattak volna, akkor kezdeték először hallani, miként kellessék *gondolkodni*. — A' Nemzetnek az a' része továbbá, melly a' Deákot nem értette, nem tanúlhatott, 's következés-képpen, tudatlanságában maradott; a' nélkül, hogy

reménysége lehetett volna, belőlle valaha ki-gázolni.

NYELVÜNKNEK alkalmas voltát ugyan régen meg-esmérték Hazánk' fiai; sőt *Albricusnak*, *Seraphim* Esztergami Ersekhez írtt, 's azután *Kálmán* Király' Törvénynei eleibe függesztett Leveléből, úgy látszik, mint-ha Törvényeink már akkor Magyarúl íratattak, és Deákra (talám azért, hogy az ő-előtte éltt Királyok alatt tett Rendelésekkel egy nyelven lennének) *Albricus* által fordíttattak volna *), de vagy a' fellyebb- említett számtalan vízfzontagságok nem engedvén, vagy Eleink az ollyatén újjétást még akkor veszedelmesnek állítván: a' már egyszer bé-vett 's jóvá-hagyott rend-tartást változtatni nem akarták. Tudóssaink, egész a' mi időnkig, mindent Deákúl írtak, 's fajtóink alól *Imádságos Könyveknel*, *Szentek' Életénél*, *Ha-*

*) Colomanni Decr. L. I. §. 6. „ Non in hoc opere „ proprii arbitrii vestigia figo: verum praeiis alieni itineris visibus infisto “ etc. — és §. 16. „ Verum tamen tu, „ mi Domine! qui in huius populi linguae genere minus „ promptum me consideras, si quid calamus a suscepti „ itineris tramite declinauerit “ etc. — —

lotti Prédikátsziók' 's Verseknél egyéb alig jö-
vén-ki, úgy látszott, mint - ha itt a' Ma-
gyar Íróknak gát vettetett volna.

NEM volt tudni - illik Királyi Udva-
runk, hogy Nyelvünknek bötse lett vol-
na. A' Fejedelem mindenkor példája a'
Népnek. Mig Bétsben I. *József* alatt tsak
Olafzúl, VI. *Károly* alatt Spanyolúl, I. *Fe-*
rentz, mint született *Lotharingus* alatt, több-
nyire Frantziáúl szóllottak: nem lehetett
bötse a' Főbb Rendnél a' Haza' nyelvén-
ek. — A' Frantzia Nyelvnek tsak egy
XIV. *Lajos*, a' Németnek tsak egy II. *Jó-*
sef kívántatott: 's ime! leg - ottan egész
Európában el - terjedni, 's magoknak örö-
kös szállást verni látod. —

HA a' mi Magyar *Nagy Lajosunk* - is
hajdan szélessen terjedett birodalmaiban,
a' törvény székeknél a' Deák helyébe a'
Magyar Nyelvet helyhezttette volna; ha
Hunyadi Mátyásnak olly nagyon, és va-
lójában méltán, el - híresedett Udvara,
Magyarúl beszéllvén, *Vitéz János* *) 's

*) *Janus Pannonius*. Úgy írják, hogy *Vitéz János* va-
lójában egy Magyar *Grammaticát* készített légyen; de a'
melly a' mostoha idők miatt el - veszett.

több akkorban virágzott nagy Férjfiak, munkáikat Magyarúl írták volna; ha Törvényeink, köz-dolgaink, pereink, Oskolai könyveink ugyan-azon Magyar nyelven készültek volna *): bóldog Isten! mire nem mehettünk volna! mennyire nem különböznék állapotunk mostani sorsunktól! — — De ne gondollyunk erre, majd véres könyvbe borúlnak ismét országaink! Mit használ úgy-is a' lehetetlenségről álmodoznunk? — Lássuk inkább, mire mehetnénk még mostani erőnkkel. Lássuk a' mái tudós Nemzeteket, mitso-da eszközök által jutottak; arra a' magasságra, a' holott most vagynak; és köves-sük mi-is, a' mennyire környül-állásaink engedik, nyomdokikat.

EL - ŰZETTETTÉN *Mahometnek* győzelmese pogánysága által *Hellespontus'* partjairól azok a' tudós Férjfiak, kik ottan még valamelly kevés számmal lappangta-

*) Hogy ezek, valamint szintén más Nemzeteknél, nállunk-is mind bé-tellyesedhettek volna, bizonyíttyák Vármegyéinknek régibb Jegyző-Könyvei; némelly Társaságoknak törvény-szabásai; meg-avúltt pereink, 's az azokban hozatott ítéletek; bizonyos vitézi meg-szóllittások, 's t. aff.

nak, Napnyúgorra jövének kenyeret 's bátorságot keresni. Kevés idővel történt ez-előtt a' Könyv - nyomtatásnak fel-találása. — Tudva vagyon, mitsoda nagy változásokat vonzott ez a' két nevezetes történet az egész Napnyúgoti Nemzetek' erköltseiben maga után. A' Római 's Athénabéli elmének, ékessen-szóllásnak, böltsességnek drága kintsei setét fogságokból egyfzersmind világosságra vitetőd-vén, az újra fel-éledő jó-ízlés olly nagy győzedelmet vett töstént a' Klastromi Oskoláknak kedvetlen taníttásin, hogy Európának a' leg-mostohább Ég alatt fekvő Nemzetei-is illendőbb érzésekre, nemessebb indúlatokra hozattattnának. Mennyivel az olvasás' és írás' mestersége, melly mind-addig csak a' Papság' ízámára tartatott titok vólt, minden Rendekre jobban - jobban ki - terjedett; mennyivel a' Tudós Régiségnek Történet-íróji, Költőji, és Böltselkedőji közönségesebben, 's óltsóbban olvastathattak: annyival inkább nőtt naponként a' Tudományok' kedvelőjinek-is száma; el-annyira: hogy kevés idő alatt a' Világiak-is szebb 's tisztább

derületre kapnának, hogy-sem az a' homályos tsillám vala, mellyet eddig a' Papi Rendnél a' leg-tisztább nap-fény gyanánt árúltanak *).

IGY lett-meg ismét a' Tudományoknak helyre-hozatása; minek-utánna több száz esztendőig egész Napnyúgot a' tudatlanságnak leg-vastagabb fetétségében senyvedett volna.

A' Régieknek Irásai teli források gyanánt szolgáltak az Újjaknak. Például veték magoknak az Olaszok, Frantziák, és Anglusok őket, 's a' mennyire tsak lehetséges vólt, magokéva téven gondolkodásoknak módgyát, hasonló tökéletességre törekedtek.

Az *Este* Háznak, *Mediciseknek*, és *X. Leo* Páának nagyságos párt-fogása 's adakozása, Olasz Országot ismét a' Tudományok' böltsőjévé tette. Ezek az egész Emberi Nemzetnek Jóltévőji olly magasra emelték ez által Hazájokat, a' hová önön maga Görög Ország tsak *Perikles'* és *Demosthenes* fényes napjaiban; az hajdani

*) Ifelin über die Geschichte der Menschheit VIII. Buch 14. Hauptst.

Róma ellenben még *Augustus*' idejében sem emelkedhetett *).

Dante volt első, ki az ő bájoló *Vers*ei által az Olasz nyelvet Hazája' fijaival meg - kedveltette. Azután jött a' 14^{dik} Százban *Petrarcha*. Azután, *Ariosto*, *Tafso*, *Sannazar* 's több örök nevezetű Férjfiak, kik az Olasz nyelvet fel-állították.

A' *Mediciseknek*, 's *X. Leo* Páának dicső példája fel-gerjesztette *I. Ferentz* Frantzia, és *VIII. Henrik* Anglus, Királyokatis; kik azoknak' tiszteletre-méltó nyomdokaikat követvén, által - vitték Országaikba a' Tudományokat, mellyek még addig csak az Olasz földet látszattak kedvelleni.

EKKOR virágzottak ofztán a' Frantziáknál *Marot*, *St. Gelais*, *Montagne*, *Ronsard* noha csak ugyan *IV. Henrik*' uralkodása' vége felé jelent - meg még - is *Malherbe*, kit első jó Frantzia Poétának, tarthatni **). Később jöttek azután

*) Ifelin über die Geschichte der Mensch. VIII. Buch 15. Hauptst.

**) Lásd a' *Sans-fouci Philosophus* a' Német *Litteratur*váról: kiváltképpen *Boileau* az *l'Art. Poétique*ben.

a' Frantzia Nyelvnek Attyái, *Corneille*, *Racine*, *Despreux*, *Moliere*, *la Fontaine*, *Bos-suet*, *Flecbier*, *Pascal*, *Fenelon*, és mások kik, XIV. Lajos' Százát olly fényessé tették, 's nyelvöket egész Európával megfzerettették *).

ÍGY lettek osztán Angliának -is *Spenser*, *Shakespeare*, *Waller*, *Dryden*, *Milton*, *Pope*, 's több olly halhatatlan Férjfijai, kiket Britanniának fzerentsés szigetei Világunknak adtanak. —

LEG - UTÓLSÓK voltak ezen Tudós Nemzetek között a' Németek, kiknek majd hasonló akadályokkal kellett küzködniök, mint mi - nekünk. A' Német *Litteraturának* nevezetesebb idő-fzakaszza a' most-folyó Száznak csak negyedik tízével kezdődik. *Bodmer*, *Breitinger*, és *Haller* eleget fáradoztak ugyan már az előtt,

*) A' *Nantesi Parantsolatnak* meg-változtatása, ez a' haldokló Babonának utolsó próbája, nem keveset használt a' Frantzia Nyelvnek, 's a' Tudományoknak terjesztésére. Azok a' nemes Bújdosók, kik a' vak buzgóság miatt hazájokat el - hagyni kénytelenítették, Európában szőllyel-terjedvén, 's a' Tudományokat, mesterségeket, szorgalmatosságot, és szelíd erköltsöket magokkal vivén, azon országnak, a' mellyben le - telepedtek, tulajdonivá tették.

de nem találtak akkor még követőket. Az ötödik tízben szövetkeztek-össze egész Német Országban a' leg-szebb Lelkek, nyelvöknek művelésére, 's a' Tudományoknak terjesztésére. A' hatodikban és hetedikben mind többen-többen lettek; és így hová tovább, mind inkább gyarapodott nyelvök 's Tudományok, el-annyira, hogy ma a' *Litteraturának* akármely nemében, bátran a' leg-nevezetesebb Európai Tudós Nemzetekkel vetekedhettek. —

A' tanúltság' 's világosságnak terjesztésére leg-nagyobb segélytséggül szolgáltak mind ezen Nemzeteknek az *Academiák* és *Tudós Társaságok*; mellyek Európának majd minden nevezetesebb Városaiban fel-állottak. Azok a' szerezets Lelkek, kik a' Természet' ajándékiból más ember társaiknál bővebb mértékkel nyertek, Társaságokat kötöttek, hogy egygyeztetett erővel annál fogatosabban üzhessék a' sebétséget, melly környéköket borította. A' honnét a' következett, hogy ezen Tudós Gyülekezetekbe a' Szépnek és Jónak igaz szeretete minden Rendbéli nagy embere-

ket egybe-hozván, a' betsültre való vágyakodás még a' leg-restebb elméket-is nem vetélkedésre gyúllasztotta. — Meg kell itt azonban jegyeznünk, hogy mindenkor a' Poézis volt minden egyéb mesterségek között leg-első, melly a' Nemzeteket vadságokból ki-verkeztetvén, a' mélyebb Tudományoknak el-fogadására alkalmatosokká tette. *Linusnak*, *Orpheusnak*, 's *Amphionnak* tsuda-tételei esmértesek. A' Poézis volt, melly a' népeket a' Törvény - tévőknek el-készítette, 's engedelmességre szoktatta. *Lacedaemonban* *), valamint - szintén *Cretában* - is, Versebbe foglaltattak mind az erköltsi, mind a' polgári törvények. *Lycurgus* Cretából *Thalést* küldötte maga előtt, hogy polgár-társait előre el-készítené a' Törvénynek el-fogadására, mellyet idővel eleikbe szabni szándékozott **). — —

IGY mentek tehát szomszéd Nemzeink arra a' magafságra, a' holott most őket tündöklenni láttyuk. Így mutatták-

*) Strabo X. 545. 547. 6ld.

**) Plutarchus, *Lycurgus*' élet. 206. 6ld.

meg az útat, mellyen kell indulnunk, ha valaha mi-is oda jutni kívánunk.

A' Poézisban már jó tova mentünk; és a' Tudományoknak egyéb nemeiben-is mutathatunk munkákat, mellyek bizonyos reménységet nyújtanak, hogy nem sokára fel-virradnak a' mi régen-vártt napjaink-is. Szükségtelen itt azokat a' nemes Hazafiakat említenünk, kiket háládatos maradékink tisztelettel neveznek majd gyermekeik előtt. Annál nagyobbak ezeknek érdemeik, mennél nehezebbek 's számosabbak valának az akadályok, mellyeket meg-haladtak.

TSUDÁLKOZÁSRA méltó dolog bizonyára, ha el-gondollyuk, hogy fellyebb-említett környül-állásinkban, a' meg-nevezett tudós Nemzetekhez-képpest, tsak ennyire-is érkezhettünk. Azoknál, a' nevezetesebb Írók nem tsak a' Fejedelemekek 's ország' Nagyjainak pártfogása 's adakozása által ébresztetnek a' nyelvnek 's Tudományoknak gyarapíttására, hanem még azok az elmék-is, mellyek a' fzerentsének szük ajándéki miatt különben setétségben senyvedni kényteleníttetnének,

segítséget, 's első próbájok' ki-botsáttatásával-is gazdag jutalmat, 's dicséretet nyernek; és e' fzerént, nem csak a' halhatatlanságnak, hanem az élelemnek keresése által-is, ösztönöztetnek.

Mí mind ezek nélkül szükölködünk. A' mi Íróinkat, nem Nagyjainknak megkülönböztetése, nem a' jutalom, nem az el-híresedés, hanem egyedül csak a' közhaszonnak keresése, 's a' Hazának fzerelme, gerjeszti.

ÍZZADVA fzerzett Munkáinkat, nem elég, nyerekedő Nyomtatóinknak ingyen által-engednünk; azt kívánnyák, hogy ezenn-fellyül a' nyomtatást-is pénzünkkel fizessük *).

HA ezt a' nagy külömbséget, mondám, el-gondollyuk: nem lehet Íróinknak fze-

* Úgy tudósíttya egy a' *Magyar Közönség*; hogy Hazánkhoz viseltető különös nagy fzeretetésből, 's a' Köz-Jónak elő-mozdítottásához való nagy buzgóságából, Tudósainknak nyomtatásra-méltó munkáikat ingyen magára vállallya, s a' maga' költségén ki-nyomtatya — *prenumeratio*ért! Így bitangolítanak számtalanul a' leg-szentebb dolgoknak nevei a' leg-alacsonyabb szándékokból!

)(I

rentsés fáradozásin, 's nyelvünknek fze-
látomást való gyarapodásán nem tsudálkoz-
nunk, 's szívünkben nem örvendeznünk.

NEM azt állíttjuk ez által, mint-ha
Munkáink minden fogatkozásoktól, ki-
vált belső érdemeikre nézve, menttek vól-
nának. Koránt-sem. Leg-nagyobb fogat-
kozásunk volna, gántsainkat meg nem
esmernünk. De ez nem - is lehetett még
eddig másképpen. *Plautusnak* és *Enniusnak*
ideje nem hozott mindgyárt *Tibullust* 's *Ho-*
ratiust; 's a' mikor Róma *Cattullust* és *Vir-*
giliust mutatott, *Caesiussa* 's *Baviussa* - is
vólt. —

AKKOR közelítettünk majd leg-nagyobb
lépésekkel a' tökéletességhez, ha több tu-
dós Magyarok egybe-állván, Nyelvünknek
's Tudományainknak elő-mozdítására Tár-
saságot fzeresnek. E' végre állott - fel a'
Frantziáknak Nyelv - mivelő Társaságok;
és Olafz Országban az *Academia della Cru-*
sca, mellynek fő tárgya a' nyelvnek fenn-
tartása, 's az írás módgyának tisztasá-
ga. —

SZÜKSÉGÜNK vagyon mi-nékünk ilyen egy Társaságra; melly mind a' maga tag-jait költsön segítséggel, mind egyéb Magyar Írókat hasznos tanáts-adással a' Tudományoknak Hazánkban való terjesztésére, 's az anyai nyelvnek szépíttésére, serkentse, és ösztönözze; a' közre-botsátott munkákat próba-kövére húzván, a' józan *Criticának* szövétnekével, minden részre-hajlás nélkül, meg-visgálja; a' mi azokban követésre méltó, vagy távoztatni való, ki-mutassa; és e' szerint Hazánk' fiait a' Szépnek és Rútnak, az Igaznak és Nemigaznak, a' Tökélletesnek és Hibásnak megkülömböztetésére, 's cleven érzésére vezércllye.

DE mindenek felett szükséges volna, hogy az a' Társaság egy olyan *Nyelv-könyvet* dolgozna-ki, mellyben minden Magyar szók, és szóllás' módgyai fel-találtatnának; hogy azok fzerént a' Nyelvnek tisztaságát meg-ítelni lehetne. Számtalan Magyar szók találtatnak Hazánkban környékben, mellyek a' második, harmadik Vármegyében már érthetetlenek; 's a' mellye-

ket írásainkban gyakorta tsak azért nem alkalmaztathatunk, mivel azok vagy esmeretlenek, vagy leg - alább határozatlan értelműek. Mennyi számtalan szavaink vagynak, mellyek *Páriz - Pápaiban* fel nem találkoznak? — Az ilyen közönséges Nyelv-Könynek nem - létéből következik ofztán, hogy írásainkban vagy a' sok idegen szót halmozzuk, vagy gondolatainkat tellyességgel Magyarúl akarván ki-fejezni, új szókat koholunk, 's nyelvünknek könnyű, természetes folyását, a' sok *delem-dalom - vány - mány*, 's több efféle idétlen hofzfzú szavainkkal rútíttjuk. —

A' míg tehát ez az óhajtott nap felvirradna, 's Hazánknek valamelly fzerentsés környékén olyan egy Társaság felállhatna: el - tökélettük mi egynéhányan magunkban, ebbéli fogyatkozásunkat valamennyire másként ki-pótolni.

TUDVA vagyon, mennyit használnak más Nemzeteknél a' Tudományoknak 's Hazai nyelvnek elő - mözdíttására, az a' végett hetenként, vagy holnaponként köz-

re-botsáttatni szokott Írások. Az afféle Gyűjtemények, ha külömbféle válogatott jó darabokból állanak, mind a' Nemzetnek kedvet adnak az olvasásra, mind pedig az Íróknak alkalmatosságot szolgáltatnak, holmi jeles munkátskáikat, mellyek külömben talám esméretlenül maradtak volna, számos kézbe, 's közöséges esmeretségre juttatni. *)

ILLYEN egy Gyűjteményt fogunk mi, MAGYAR MUSEUM nevezet alatt, ezüzdöt által négyfzer, kisebb vagy nagyobb darabokban (mert szakaszainknak vastagságát előre meg-határozni nem lehet) közre botsáttani. Ebbe a' Gyűjteménybe mind azon kisebb-fizabású Munkák be-

*) A' Német *Litteratura* egy ilyen Gyűjtemény által jött leg-inkább virágzásba, úgy-mint a' *Bremische Beiträge* által! melly Munka ennek a' Száznak ötödik tizedben kezdődött, és a' Német Országi leg-szebb elméknak szüleményeit magában foglalta. A' leg-újabb ilyen-nemű munkák: *der deutsche Merkur*, mellyet Wieland ád-ki Kezdődött 1773ban, és most-is folytatódik. *Deutsches Museum*, melly leg-előfzer 1776ban jött-ki, 's hasonló-képen most-is folytatódik.

fogadtattnak, 's közre erefztettnek, melyek jelentett tárgyunkra, az az, Anyai Nyelvünknek gyarapíttására, 's a' Tudományoknak Hazánkban való terjesztésére, szolgálnak. *) Azok az érdeemes Hazafiak tehát, kik valamelly munkájokat Gyűjteményünkbe iktattatni kívánnyák, azt *szabad Postán*, vagy valamelly más alkalmatossággal ide *Kassára* a' *Magyar Museum Írójához* útasítván, nevöknek alá-írásával, hozzánk bé-küldhetik. — Önként értődik azonban, hogy az olyan Munka nyomtatásra méltó, jól ki-pallérozott, semmi fzemélyt vagy Vallást érdeklő versengésbe nem erefzkedett, egy szóval, minden illetlen, 's nem a' Nemzet' hafznát arányzó alaton tekéntettől, mentt légyen.

*) Többynire ugyan a' Poézist illető Írások fognak Gyűjteményünkben foglaltatni, úgy-mint, a' melyek Haza Nyelvünknek gyarapíttására leg-egyenesebben tartoznak. De mivel a' mélyebb Tudományokból-is fordúlhatnak olyan darabok elő, melyek ugyan-azon tárgyra nem keveset szolgálnak; tehát inkább akartunk annak tágasabb mint-sem szoros értelmű nevezetet adni. Ugyan azért fogadtuk-fel a' *Museum* rövid, de széles értelmű neveze tet. Annnyival-is inkább, mivel avval efféle Gyűjteményekben más Nemzetek-is élnek.

Ok nélkül fogna tehát az olyan Író reánk neheztelni, ha kinek munkáját, egy vagy más tekintetből közre nem erefztvén, önnön maga nevének - is kedveznénk.

EZEN első Szakaszban (a' millyen négy az esztendőnek végével egy Kötetet fog tenni) többnyire a' mi saját munkáink foglaltatnak ; melly Szakasz egyfzersmind példa - is léfzen, miként fogjuk dolgunknak további folytatását intézni.

REMÉNYÜK , hogy töllunk minden pontban tökéletes munkát mindgyárt eleintén senki sem fog kívánni. Egy illyen Munkának egybe gyűjtését , 's helyes kiadását , több és erősebb vállak' terhének esmerjük lenni magunk-is ; 's azt-is tudgyuk , hogy erre számosabb Társaság , 's hivatalbéli foglalatosságtól szabad tagok kívántatnak ; de az a' gondolat , hogy minden nagynak tsekély a' kezdete , — hogy ez a' példa talám majd másokat-is felgerjeszt , — hogy a' köz-jónak fzeretete kis Társaságunkhoz majd több igaz Magyarokat-is szövetkeztet , — ez a' gondolat ,

mondom, sokkal édesebb remennyel biztat bennünket, hogy - sem akár a' nehézségnek, 's egyéb történhető akadályoknak el-képzelése, akár más tekintetek, meg-határozott szándékunktól el-téríthessenek. Reménylyük azt-is, hogy, ha az Ég igyekezetünkre olyan áldást terjeszt, a' millyent annak ártatlansága, 's a' Hazának szent szeretete kíván, ennyi késedelem után mutathatunk valamit idővel, a' mi régi panaszainkat enyhíthesse.

KASSÁN, Pümköst' Hav. 1^{stő} napj 1788.

I.

TÁRSASÁG-KÖTÉS.

Sz. András Havának 13^{dik} Napján 1787.

SZÜRKÜLETRE hajolt az idő, 's Parnassus' hegyére
Gyűladozó három Magyar öfzve-kerüle. Keverte
Barna haját egyiknek ezüst: más ketteje nyiló
Eszkendőkre, virág-szál-ként, lépett vala. Hármok'
Testében egy szív lakozott, egy lélek. — Elő-jött
A' Tudomány' 's Nyelv' dolga megint. Hallgatta sokáig
Társainak pontos szavait, 's jegyzette borongó
Artzáját az Öregb. Mellyét emelítti sohajtás,
És dagadott szemiből nagy tsepp fordúl-ki. Továbbá
Illy szót vőn ajakához: Hazánk hív Gyermeke! vajha
Tsak százat szemlélhetnék hozzátok hasonlót!
Tí vagytok még hátra, kiket le nem üthete lábról
A' bal eset, 's kikben még akkor gerjedez inkább
Özvegy Anyátokhoz szeretet, mikor óltatik, alszik
Nagy-számú magzatjaiban. — Melly fényre verődtek
Más Népek; mi temérdék sok könyvekkel, hatalmas
Írókkal bővelkednek; mint szerzi, hozatja,
Kapja Világ szüleménnyeket, 's emelítti-fel égig:
Tízta valósággal ki-fejezte beszédetek. — A' má
Nyelvünk ellenben, izemeink' láttára, minémű

Vastag ködbe borúlt, 's nagy részént el van hagyatva,
 Mint a' parlagodott szőlő, mivelőjire tenni
 Szert nem tud, nem kaphat-elő, nem szülheti, mellyel
 Szomszéd Nemzetekén méltán ki-tehetne, gyümölsét:
 Meg-magyaráztatok szomorúann aztat-is. — Örvendj
 Leg-szentebb Örökünk, Nagy Atyáink' Nyelve! Meg-indúl
 Bádgyadozásaidonn a' szív, 's nemes elme: segélytő
 Karjaikat nyújtják örök hívségedre fel-esküdt
 Embereid: vesd terheidet vállokra. — Barátim!
 A' mellyet keserűségtek' szózatja ki-kére,
 Által-adá Nyelvünk, ügyét. — Vígadva vegyétek
 Fényes tiszteket 's olly buzgósággal, erővel
 Űzzétek, valamint-ha egyedül Tí rajtatok állna
 Östök', Atyáitok', ön' magatok', maradékitok', édes
 Nemzetetek' jobb, vagy bal sorsa. — Ki mentse magát-ki
 Illyen igaz kötelességből? Ki fog ennyi reménynek
 (Ah; lehetetlenség!) hátat fordítani? — Mennyit
 Végezhetek, ezen nyílt kor, gyors elme, tanulmány,
 Mézes ajak, Nyelv-birtok, azon már közre botsátott
 Könyveitek szólnak, bár én hallgassak. — Örök név
 Serkentessen, örök közfönet, melly zengeni Néktek
 Majd fog kiseded, öreg szájból. E' légyen azon nap
 Mellytől fogva vitéz módon bajt állani kéntsünk'
 Fényre-hozásáért, le vagyunk kötelezve, vagy halni.
 Szívével ki-ki nyújtsa kezét! — — Vedd, Nemzetem, égő
 Áldozatúl! Szerződésünk', szent Músa, petsételd. —
 Már jól van; már jöjjön Halál, el-mégyek örömmel,
 'S bődög Atyáinkhoz tettünknek meg-vízzem hírét. —
 Öszve-kötött Lelkek! Szaporán munkára! Ki-tettük
 A' tárgyat: már gondolatunk legyen arra szegezve.
 Én ugyan, a' mint csak ki-telik, míg élek, hitemnek
 Meg-felelek; Tí, mint fiatalbak, többre mehettek. —
 Légyen akárki, de kell kezdőnek lenni. Nehézség;
 A' nemes elmének kösförű-köve. Vékony erekből

Kezdődnek testes folyamok. Nagy fáknak az első
Kezdeté kis mag volt. Eggyes vágásra le nem dől
A' vén tölgy - fa, de földre terül a' sokszori sebtől.
Hármas erő (titkos szám ez) zöld ágra viendi,
A' miket indítunk. Szándékunk, haszna Hazánknek:
'S nem fatsaros; mert Természet törvényivel eggyez.
Illy úton járnak más híres Nemzetek; illyen
Úttal erőlködnek tündöklő névre, 's Hazájok'
Fényességének terjesztésére. Ragadjuk
A' tollat, 's ki-ki, hogy' tetszik, keljünk-ki magunk-is.
'S hát kisedd, de velős munkánk, készítve mikor leszsz?
A' sajtók mikor izzadnak? — Valamintt-hogy ez újság;
A' közelebb új esztendő fog kezdetet adni.
Egy kerek üdvözlést ekkor kell tenni szerelmes
Honnyunknak, 's nyelvén-költt írásinkkal adózni.
Melly mozgóba jövend! Mint fog vídúlni! — Barátim,
Halljátok; valamit sügött a' Músa fülemhe:
(Ah! kegyes Ég, add, légyen igaz!) *Kis időnek alatta*
E' szikrátska derék lángot fog vetni. Szerentsés
Példánk mindenüvé, minden Rendekre ki-terjed.
'S mint mikoronn harapot gyújtunk a' száraz avarban;
Tűzbe borúl egyszerre mező, 's el-enyőszik aszatja:
Úgy ki-kelő tollunkra, kezek tollakra hevülván,
Mint fel-emeltt jel-adásra, Nemes Nyelvünknek, el-űzik,
Hogy-ha mi gyom veri-fel kebelét; vetekedve ki-húzzák
Parlagodásából, által szállítanak arra
Minden-féle jeles Tudományt, bővítettik! az éket,
Egymás közt verselve, reá 's fürtözve ruházzák. —
El-végzé. Kiki jónak hagyá. Kezet újjolag adván,
'S vévén, a' munkára leg - ott' nagy örömmel ofszolnak.

S Z A B Ó.

II.

A Z

E S T - H A J N A L H O Z

Kassán, Oőob. 28d. 1787.

A ZON örűlsz é hogy szememet megint
 El-ázva látod, vagy gonoszúl talám
 Bánatra vonsz' ismét? — Hitetlen,
 Jól tudom én mire tsal világod!

Im' sírva térek fényed elől, oda,
 Hol tsendes árnyék' lengedezésiben,
 Sír-halmaim, halvány virágok'
 Illatozási között fekűsznek. —

Ah! nem sokára harmatos hantomon,
 Fog majd ragyogni szánakozó szemed!
 Majd fel-találom egykor én is
 Hafztalanúl keresett nyugalmam'!

Szerelme' kűnját fűlemilébe költt
 Lelkem, remény-fám' bánatos ágain *)
 Éneklí majd — míg a' királyi
 Reggel előtt szaladásnak indűlsz!

K A Z I N C Z Y.

*) Így nevezem én az ákkáztot, mellynek árnyékában
 vannak a' temetők többnyire az al-földön.

III.

KOPORSÓ IRAS.

1785 ESZTEND.

ALLY-MEG, o Hazafi! tekénts e' táblára:
Itt nyúgfszik, 's változik hajdani porára
A' nagy ORTZYaknak méltó Onokája,
ISTVÁN, Magyar Ifjak' ditsőültt példája;
Ki tizen-nyóltz nyarat fellyül alig ére,
Hogy éltének jutott hervasztó telére: —
Mert a' Halál űtet már Öregnek vélte,
'S nagy erköltseiről idejét ítélte. — —
Mint fel-jövő Napját Hazája úgy nézte,
'S ér'tte sohajtásit az Űrhoz intézte.
NÉKI másként tetfzett! — 's azért bús végzése
Nem engedte, légyen délre jöhetése! --
Meg holt! . . 's a' ki elébb reménnyét fel-hozta,
Édes Nemzetének gyászfűt az okozta! — —
Eredgy már: 's kérd te-is Mennyei Atyánkat,
Syánnya-meg már egyszer veszni-tértt Hazánkat!

B A T S Á N Y I.

IV.

A' FORDÍTÁS RÓL.

A' meddig egy Nemzet magától a' Tudományokban nagy elő-menetelt tehet, 's remekmunkákat készíthet: addig több száz esztendő el-telnek; holott, a' másiknak találmányait költsőnezvén, kevés idő alatt a' tökéletességhez közelíthet. Innét lett a' Könyveknek egygyik Nyelvből a' másikba való fordítása a' tudós Világban olly közönséges szokássá, de kiváltképpen az ollyan Nemzetnél el-kerülhetetlenül szükségessé, melly a' Tudományokban még nem eléggé jártas, benne azonban szapora lépést tenni kíván. Szomszéd Nemzeteinknél, kiket most tudományaikkal fényeskedni szemlélünk mindenütt a' Fordítás szolgált eleintén legnagyobb segélytségül. Miért ne követhetnők tehát mi-is ezeknek szerentsés példáit? — Sőt igyekezzünk, mind a' Régieknek, mind a' Mostaniaknak jelesebb Munkáikat, mint meg-megannyi meg-betsülhetetlen kintseket, hová hamarébb nyelvünkre által-tenni, 's az onnét származandó haszon által meg-mutatni, hogy a' Nemzet soha tudományra 's közönséges világságra könnyebben és hamarébb nem juthat,

mint ha az a' végre készültt Munkákat anyai nyelven olvashattya. —

VALAMINT azonban a' jó Fordításnak haszna nagy, úgy annak végbe-vitele-is nem kevés fáradságba kerül. — Szükségesek itt is, valamint minden egyéb mesterségben, bizonyos Regulák, mellyekhez a' Fordító magát alkalmaztatván, tökéletes munkát adhasson.

UGYAN e' végre írtam én, ama' nagy nevezű Tudós, *Gatterer* Úr után, a' *Fordítás' Mesterségének* e' következő *Reguláit*; mellyek noha már a' múltt nyáran a' Bétsi *Magyar Műsában* ki - nyomtattattak - is *), illendőnek ítélttem mindazonáltal, azokat, szükséges változtatásokkal, újjolag ide bé-iktatni; annyival - is inkább, mivel majd e' jelen - való Gyűjteményünknek le-mentében gyakrabban esvén a' Fordításról emlékezet, tudhassák egyszersmind Olvasóink - is, mit kellessék közönségesen, és mit - is lehessen törvényesen, egy Fordítótól meg - kívánni.

KÖZÖNSÉGES REGULÁK.

TERMÉSZET szerínt való dolog az, hogy az embernek a' nyelvet, a' mellyből, és a' mellyre fordítani akar, tudni kell: még-is olly Fordít-

*) A' 47. és 48. darabban 1787. éftend.

tókat látunk gyakorta meg - jelenni, kik sem egygyiket, sem a' másikat nem értik.

ÉRTENIE kell továbbá a' dolgokat, mellyek a' fordított Könyvben foglaltatnak; különben lehetetlen, hogy az Írónak értelmét igazán kifejezze. Az Öregebbik *Plíniust* p. o. olly természet-visgálónak kell fordítani, ki egyizersmind a' Régiségnek mesterségeit - is esméri.

A' Fordítottónak olly kéz tehetséggel kell birni, hogy mindenik gondolatnak, mindenik szó-ejtésnek érdemét, a' dolognak mivoltához képest, ízenként meg tudgya határozni, ne - hogy azoknak válfasztásában tudatlanságát, vagy gondatlan restségét árúlja - el; egy szóval: jó ízlésének kell lenni.

Az Író' elméjének természeti indulattyaát szorgalmasan ki kell nékie tanulni: egyébként nehezen fogja az eredetiségnek tekéntetét — melly mindazonáltal szükséges — a' fordításnak meg - adhatni. Az Íróknak külömbsege majd a' gondolatokban, majd az írás' modgyában, majd mind a' kettőben egyizersmind, mutatya magát. Egygyik rövid és akarja, hogy Olvasóji magok - is gondolkodgyanak; másik bő-szavú, és minden gondolattyát, úgy szólván, eleibe *syllabizálly*a az Olvasónak. Egy ír böltselkedve, más elevenséggel. *Curtius* tetfzik írása' tsínosságáért; és *Cesar* nem kevesebb örömmel olvastatik, noha minden piperétől meg vagy -

gyon - is

gyon - is fosztatva. — Az Írók' béllyege' illy nagy külömbségének a' fordítottásban - is ízembe kell tünni.

TULAJDON - KÉPPEN tsak *magához hasonlót* kell az Embernek fordítani. Egy Magyar *Cicero* p. o. igen szeretsétlen fordítottást adna *Plinius'* Levèleiből; mivel a' Fordítottónak a' Könyv-Író indulatait, minémüségait, egészlen magára kell öltözni: miképp' tselekedheti pedig azt, ha természeti hajlandóságai annak tulajdonságaival nem egygyeznek?

IGEN jól tselekszik az ember, ha az egész Darabnak fordítottását eleintén tsak *hamarjában*, és mintegy *első hevenyében pappirosra veti*, és azután lafsanként jobbítgattya. Így az egygyik által a' Fordítottásnak eredeti hangzatot ad, a' másik által pedig a' gántsoktól, és hirtelenkedés' hibáitól meg - menti.

A' fordítottásban a' munkának leg - jobb ki - adásával kell élni; az az, a' melly az írásnak rendit leg - jobban, leg - igazábban elő - adgya, és nehezebb 's homályosabb helyeit jegyzésekkel világosítja.

A' régi Íróknak munkáik többnyire már külömb - külömb - féle mái nyelvekre vagynak fordítva. Ezek a' Fordítottások a' Magyarázónak szép szolgálatot tehetnek; de önként értetődik ám, hogy ha elég alkalmas, azokkal hafzatosan élni. — Így vagyon a' mostani tudós

Nemzeteknek nevezetesebb Íróira nézve-
is. —

HOGY-HA a' Fordítottásnak (a' mit senki sem fog tagadni) az eredeti-írás' másának, és jól-el-találtt képének kell lenni, tehát azt, a' mi az eredet-írásban van, *mind*, és, ha-'tsak lehetséges, *ugyan-azon renddel*, ki kell nékie fejezni: *sem többet*, *sem kevesebbet* nem szabad nékie magában foglalni. Nem szabad tehát a' Fordítónak az eredet-íráshoz sem hozzá adni, sem pedig tölle valamit el-venni. Ha többet foglal a' fordítottás magában, tehát *környül-írás!* ha kevesebbet, *Ki-vonás* (Extractus), következés-képpen, egyszer-sem tulajdonos fordítottás. Egy szóval: A' Fordítottásnak az eredet-írás' hív és igaz másának kell lenni. — Ezt tartom én minden jó Fordítottás' első közönséges fundamentomának; a' honnét minden egyéb különös Regulák önként, és minden erőltetés nélkül következnek.

A' Fordítottó az eredet-írástól semmit el ne végyen: tehát ékezségeitől se foszítja meg azt; és, ha a' két nyelvnek külömbfége meg nem engedné, ugyan-azon szépségeket a' fordítottásba - is által-vinni, akkor a' szépségeket szépségekkel tseréllye-fel.

DE az eredeti-íráshoz tóldani sem szabad semmit. *Nints* tehát *jussa* a' Fordítónak az eredeti-írást *szébbíteni*. Olly Írásokban - is, mellyek külömben a' nagy elmének 's mesterségnek re-

mekjei, találhatni hamis gondolatokat, lankadt rendeket, idétlen szó-ejtéseket, erőltetett ugrásokat. *Quandoque bonus dormitat Homerus.* HORAT.

K Ü L Ö N Ö S R E G U L Á K.

HOGY a' Fordítottás hív, és tökéletes legyen, szükséges hogy : 10r ugyan-azon dolgokat, mellyek az eredet-írásban vagynak, sem többet, sem kevesebbet; és egyfzersmind 20r ugyan azon renddel, magában foglallya. — Sokasítás, kevesítés, a' dolgoknak máshová helyheztetése, hibák, mellyeket a' Fordítottónak kerülni kell.

A' fordítottásban az eredet-írásnak gondolatait-is mind, és egygyes-egygyig ki kell fejezni; semmit hozzá tóldani, semmit ki nem hagyni, semmit máshova által-tenni. Vagyon minden gondolatnak tulajdon *színe*, tulajdon *árnyékozattya*, és tulajdon *különös érdeme*. *) Vagynak igaz, és hamis; hihető, és hihetetlen; mély és eleven; nemes, és nemtetlen; bő, és fovány; világos, és homályos; meg-határozott, és két-értelmű gondolatok, 's t. Meg-kíváncsítatik a' Fordítótól, hogy nem tsak minden gondolatot közönségesen ki-fejezzon, hanem annak színer, árnyékozattyát, és érdemét-is, az erede-

*) Ez a' három szó-ejtés a' Kép íróktól van költsönözve.

ti-írásnak mászába áttal vigye. Nem jobbítottja meg az eredet-írásnak semmi hibáit: de annak főbb ékezségeit sem szabad ám kevesítenie, vagy el-múlászta. Mivel az embereknek értelmök minden időben, minden ég alatt majd szintén az; tehát ritkán fog történni, hogy a' Fordítottának elegendő oka légyen, a' gondolatoknak az eredet-írásban lévő 'renditől el-távozní.

MIVEL a' *szók és ki-ejtések képei* a' gondolatoknak, tehát igyekezni kell a' Fordítottának, az eredet-írásnak mását, a' mennyire tsak lehetséges, ahhoz ezekben-is tökéletesen hasonlóná tenni. Minden nyelvben vagynak tulajdonos, és ábrázaló; hathatós, és erőtlen; illendő, és dísztelen; fontos, és üres; tüzes, és fagyos; természetes, és erőltetett; kellemetes, és kedvetlen ki-mondások, 's t. A' Fordítottó, kinek az eredeti-írást sem szebbíteni, sem kortsosítani nem szabad, éppen-azokat a' szó-ejtéseket keresi-fel a' maga nyelvében, a' mellyekkel a' munka az eredetiben vagyon meg-írva; és ha talám néha-néha nem találja éppen-azokat, olyankor annyit-érőssel váltja-fel őket. Ha p. o. az eredeti-írásnak felséges hangozattát el nem érheti, tehát (ha különben a' tárgynak minéműsége, az illetén tserét meg-fzenvedi) valamelly eleven, vagy velős szó-ejtéssel fe-gélyt magán. 's t.

NÉHA a' nyelvnek hajthatatlansága vagy szegénysége nem engedi-meg a' Fordítottónak, hogy éppen oda alkalmaztasson valamelly szépséget a' holott az az eredeti-írásban helyhez-tett. Illyenkor ezt a' kárt más alkalmas helyen kell ki-pótolni, hogy a' fordítás, leg-alább az egészre nézve, az eredeti-írásnak szépségei-ből semmit se veszje. Önnön-magától érte-tődik, hogy a' fordításban minden idegen szót, mellyek nállunk polgári jussal még meg nem ajándékoztattak, mint meg-meg annyi *Barbaris-musokat*, szorgalmason el kellefsék kerülni; nem lehet mindazáltal a' Fordítottónak vétekül tulajdonítani, ha az eredeti-írásban találtató *új dolgokat és gondolatokat* ő-is *új szókkal* fejezi-ki. Ez koránt-sem rontya, sőt gazdagíttya nyelvünket.

MINDEN nyelvben találtnak olyan szó-ej-tések, nevek, mellyek a' másakra fordíthatatla-nok. Ide tartoznak p. o.

1or TÖBBNYIRE minden különös Tisztse-geknek, Méltóságoknak, Rendekeknek neveik, úgy mint: *Ephorus*, *Areopagita*, *Dictator*, *Triumvir* 's a' t.

2or Mértékeknek, Fontoknak, Pénzeknek külömb-külobb-féle nemeik, mint: *Epha*, *Talentum*, (Tálatom:) *Sestertium* *) *Luisd'or*, *Sterling*, *Guinee* 's a' t.

*) A' Zsidó, Görög, Római, és Magyar Régi pénzekről lásd *Paris-Pápaít*, Dcák Szó-Tárjának végén.

3or Némelly *szabadabb* és néha *otsmány mondások*, mellyek p. o. hajdan a' Görögök-nél és Rómaiaknál minden botránkoztatás nélkül nyilván íratthattak, mí-nállunk ellenben az illendőségnek törvényeit meg-sértenék. Ezeket úgy kell fordítani, hogy közötrünk pirulás nélkül olvastathassanak. Azomban jól tselelfzi a' Fordító, ha olyankor hívségének bizonyosságául, azon szókat az eredeti nyelven-is oda-függeszti.

A' kötelekségek, mellyekhez az embernek magát a' beszédnek módgyaira és a' szoknak öszve-kötésére nézve, tartani kell, igen nehezek. Tudgyuk, melly erőssé, melly hathatósá melly elevenné válhat némelly rándulások által a' dolgoknak elő-adása. A' Fordítónak, igazsággal, semmi ki-ejtést, semmi rándulást, már akár szépítse, akár kortsosítsa az a' beszédet ki nem kell hagyni: leg-alább, ha egyébként nem lehet, annyit erővel kell azt ki-pótolni. A' *Solæcismusok*, hibák, mellyek olly szó-ejtéseknek öszve-kötéséből állanak, mellyek a' nyelvnek különös tulajdonságához - képpest egybe nem köttetődhetnek, szenvedhetetlenné téstik a' fordítást. Éppen olly kevésse rürhetők ennek a' termékeny anyának gyermekei, tudni-illik: a' *Græcismus*, *Latinismus*, *Gallicismus*, *Germanismus* 's a' t. Azomban: az elmés Fordító a' szóllásnak bizonyos új alkalmaztatásaival, mellyekre néki p. o. az eredet-

írásban valamelly különös hathatós mondás, vagy eleven gondolat, alkalmatosságot ad, ékesítheti mind-azonáltal, vagy - is inkább az eredet - íráshoz hasonlóvá teheti fordítását. —

SZABAD igen - is, a' pallérozottabb nyelveknek szépségeiből nekünk - is holmit költsönöz-nünk; tsak hogy az ilyen költsönözés igen szem-be-tünő, 's a' nyelvnek természete ellen ne legyen. *) Nem keveset nyert már ez által a' mi nyelvünk. A' M. *Kassandrának, Erköltsi Mese* és *Leveleknek* Szerzője bizonyára, 's nem különben *Lucanus' Elfő Könyvének* Fordítója - is, olly szerentsésen loptak - bé nyelvünkbe némelly idegen szépségeket, hogy azokat az olvasás közben tsak észre - is alig vészéd, 's nem - is mint újfágokat, hanem mint már esméretes kedves óságokat, úgy nézed. —

IGAZ ugyan, hogy, a' mennyire tsak lehetséges, szóról szóra kell fordítani: de igen gyakran meg - történik, hogy azt tselekedni nem le-

*) Közönségessen: Minden nyelven nagy mértékletességgel kell élni az efféle költsönözésben; de annival nagyobb, a' mennyivel a' két nyelv egymástól különbözöbb. Midőn tehát az illetén idegen szó - ejtéseknek követését nekünk - is szabadnak lenni állítottam egyszersmind azt - is előre fel - tészem, hogy az Újjító a' mi Ásiai Nyelvünknek az Európaiaktól való nagy külömbségét el-nem felejtí; 's olly tehetséggel bir, mellyet egy nyelvnek ékesítése az Újjítóban meg - kíván. Mert a' nyelv tsak-ugyan nagy elmék által mehet nagy szépségre.

het. Majd a' nyelvnek külömbsege, majd az értelmesség, majd ismét a' jó hangozat akadályoztattya a' Fordított, az eredeti-írást szóról szóra követhetni. Vagynak szegény, és gazdag; határozatos, és erőtlens; könnyen-hajló, és hajthatatlan nyelvek 's a' t. A' honnét ki-tetűzik, hogy nem mindenik egygyenlőül alkalmas a' fordításra. A' mostani Európai miveltebb nyelvek között erre nézve az Olaszt tartják könnyebbnek: a' Frantziákéban ellenben majd minden nyomon akadályt talál a' Fordított. A' Németeké sem nem olyan nehéz a' fordításra, mint a' Frantzia, sem nem olly alkalmas mint az Olasz; — mintegy a' közép helyet foglallya közöttük. — A' Görögöknek és Deákoknak tellyes hatalmokban volt szavaiknak öszve-rakása: a' beszédnek hol eleire, hol végire, hol közepire tehettek majd minden szót; a' mint tudni illik a' dolognak természetes rendi, vagy a' ki-mondásnak határozottsága vagy a' jó hangozat, egy szóval: a' beszédnek hafzna, kívánta. — Ha már ezek az elő-számlált Európai Nyelvek egymásra való nézve a' fordításban olly nagy nehézségeket szenvednek: mitsoda akadályokat nem fog találni, ha ki azokból a' mi nyelvünkre akar valamit által-tenni? — a' mi nyelvünkre, mellynek ezekkel semmi atyafisága, semmi hasonlatossága nintsen, — Ugyan-ez a' nagy külömbség okozta némellyekben ama' bal vélekedést,

kik a' nyelvnek belső tulajdonát nem tekintvén, tudatlanságok helyett, annak elégtelenségét vakmerőül vádolták. —

Az *ábrázolatok*, az *ékes ki-mondások*, a' *szóknak rendes öfzve-rakások* 's t. különösen megérdemlik a' Fordítottónak figyelmetességét. Mivel az eredeti-írásnak főbb ékecsége ezekben áll, tehát a' Fordítottónak vagy ugyan-azon ábrázolatot a' ki fejezésekben, ugyan-azon fényt a' beszédnek módgyaiban, a' szóknak öfzve-rakásában ugyan-azon természetes rendet kell ki-fejezni, vagy, ha a' nyelvnek tulajdonsága azt nem engedné, ezek helyett hasonló ékecségeket alkalmaztatni, a' nélkül, hogy a' gondolatot vagy a' szóknak szaporíttásával el-erőtlenítse, vagy azoknak öfzve-vonásával meg-homályosítsa. Némellykor a' nyelvnek tulajdonsága nem engedi, ezeket, 's más efféle szépségeket ugyan-azon ki-ejtésekhez és szóllás' módgyaihoz ragasztanunk, a' mellyekhez az eredeti-írásban ragasztattak. Illyenkor szabad a' Fordítottónak, az afféle ki-maradott ékecséget más valamelly, vagy előtte lévő, vagy utánna-következő helyen, a' mint ofztán leg-illendőbb lészén, alkalmaztatni; hogy a' fordíttás leg-alább az egészre nézve, annyi szépségeket foglallyon magában, valamint-fzintén az eredeti-írás.

A' *köz-mondások* különös ékecségei az Írásnak; és mivel ezenn-fellyül még egész Nem-

zeteket - is ábrázolnak , a' Fordítottónak egygyet sem szabad el mulatni közzülek. Nem könnyen léfzen egy olyan nyelv , mellyben ha nem ízintén azok - is , leg - alább annyit - értő köz - mondások , mint akármelley másokban , ne találattának. De szorgalmatosan el kell ám e' mellett , a' tárgynak minémüisége szerínt , az al-nép' közmondásait kerülni ; — mert azok gyakorta alacsonok , némelleykor motskosok - is. Ollyanokkal kell élni , mellyek jó - társaságbéli hangozatúak. —

NEM elég azomban , hogy a' Fordítottó a' dolgokat , a' gondolatokat , a' ki-fejezéseket , és beszédnek változásait , az eredeti-írásból annak másába által-vigye ; meg-kívántatik tölle még az - is , hogy a' kerek - beszédek (*periodusokat*) ezeknek egygyik' a' másikával való egybe-kötéseket , a' mennyire tsak lehetséges , változtatás nélkül meg - hagyja : mert az Íróknak különböztető minémüségök jó részint a' kerek-beszédeknek módgyában , és azoknak öfzve - kapcsolásában , vagyon. A' nyelvnek külömbisége , az értelmesség , és a' jó hangozat az egyedül , a' mi a' Fordítottónak szabadtságot adhat a' változtatásra. A' ki tehát *ezen három* eseten kívül valamelly *periodust* — bár még ollyan hosszú lenne-is az — többekre fel-öfzt , vagy többekből egygyet tsinál , avagy azoknak kötéseket el-öldgya , — nem fordított jól.

MIVEL a' beszédnek részetskéi, kivált a' Görög és Deák nyelvben, nem csak a' gondolatoknak öszve - ragasztására, hanem az egész beszédnek szépíttésére - is, igen sokat használnak, tehát a' fordításban - is, a' menyire csak lehet, meg kell őket tartani.

EZEK, ítéletem szerínt, a' *Fordíttás' Mesterségének főbb Regulái*; mellyeket ide bé-ik-tatni, hasznosnak lenni találtam. — Keményebbek talám valamennyire, de fontos tzielra-is vezérlik a' vélek élni akarókat. A' fordíttást közönségen illetik, 's azért könnyű szerrel lehet akarminémű Írásnak magyarázására alkalmaztatni, a' nélkül, hogy arra más Regulákat szabni, szükség lenne.

B A T S Á N Y I.

V.
DAS ANSCHAUN GOTTES.
AUS KLOPSTOCKS ODEN.

Zitternd freu ich mich;
Und würd' es nicht glauben,
Wäre der große Verheißer
Nicht der Ewige!

Denn ich weiß es, ichühl es;
Ich bin ein Sünder!
Wüßst' es, und fühlt' es
Wenn auch das Gotteslicht

Heller mir meine Flecken nicht zeigte;
Vor meinen weiseren Blicken
Nicht enthüllte
Meiner Seele Todesgestalt!

Mit gefunkenem Knie
Mit anbetendem Erstaunen,
Freu ich mich!
Ich werde Gott schaun!

Forch ihm nach, dem göttlichsten Gedanken
Den du zu denken vermagst,
O die du näher stets des Leibes Grabe
Doch ewig bist!

V.

AZ ISTEN' SZEMLÉLÉSE.

A' KLOPSTOCK ÓDÁI KÖZZÜL

Reszketve örülök;
'S el nem hihetném,
Ha a' nagy Igérő
Az Örökké-való nem volna!

Mert tudom, érzem:
Bűnös vagyok!
Tudnám 's érzeném
Ha bár az Isteni világ

Világosabban nem mutatná is motskaimat;
Ha bőltsebb tekinteteim előtt
Fel nem fedezné is
Lelkem' halálos képét!

Meg - bukott térddel,
Imádó bámúlással,
Örvendezek én!
Látni fogom az Istent!

Elmélkedj ezenn a' leg - mennyelbb gondolatonn,
A' mellyet gondolhatsz,
Ó te, a' ki mindég közelebb jutsz a' test' Sírjához,
De halhatatlan vagy!

Nicht daß du wagtest,

In das Allerheiligste zu gehn!

Viel unüberdachte, nie gepriesne, nie gefeyrte,
Himmlische Gnaden sind in dem Heiligthume.

Von ferne nur, nur einen gemilderten Schimmer,
Damit ich nicht sterbe!

Einen für mich durch Erdenacht gemilderten
Schimmer
Deiner Herrlichkeit seh ich.

Wie groß war der, der beten durfte:

Hab ich Gnade vor dir gefunden; so laß mich
Deine Herrlichkeit sehn!

So zum Unendlichen beten durft', und erhört
ward!

In das Land des Golgatha kam er nicht!

An ihm rächt' es ein früherer Tod

Daß er Einmal, nur Einmal nicht glaubte!
Wie groß zeigt ihm selbst die Strafe!

Ihm verbarg der Vater

In eine Nacht des Berges,

Als vor dem Endlichen vorübergieng
Des Sohnes Herrlichkeit!

Als die Posaun' auf Sinai schwieg,

Und die Stimme der Donner!

Als Gott

Von Gott sprach!

Uneingehüllt durch Nacht,

In eines Tages Licht,

Nem, mintha a' Szentek' Szentjébe
Méréfzlenél hatni!

Sok meg nem gondolt, nem magasztalt, nem
ditsóított

Mennyei malasztok vannak a' Szentek' Szentjébe.

Tsak meffziról, tsak eggy meg - gyengített sűgárt,
Hogy meg ne haljak!

Eggy nékem földi éj által meg - gyengített sűgárát
Látom én a' te ditsóiségednek.

De nagy vólt az, a' ki így mert imádkozni:

Ha kegyelmet találtam előtted; engedjed

Látnom ditsóiségedet! —

Az Örökké - valóhoz imádkozni; 's meg - hall-
gattatott!

A' Golgatha földjébe nem ment - bé;

Ő rajta hamarább halál boszfűlta - meg

Hogy Egyszer — tsak Egyszer! — nem hitt.

Be nagynak mutatja maga a' büntetés is,

Ötet az Atya

Eggy éjjébe rejtette a' hegynek,

Midőn a' Véges előtt el - ment

A' Fiú' ditsóisége!

Midőn a' Sinainn a' trombita

'S a' menykö szava hallgatott!

Midőn Isten felől

Isten szóllott!

Bé nem leplezve éjbe,

Egy nappalnak világábann,

Das keine Schatten fichtbarer machen .
Schaute er nun , so halten wirs , Jahrhunderte schon ;

Außer den Schranken der Zeit ,
Ohn' Empfindung des Augenblicks ,
Dem der Augenblick folgt ,
Schaute er nun

Deine Herrlichkeit

Heiliger!

Heiliger!

Heiliger!

Namlofeste Wonne meiner Seele ,
Gedanke des künftigen Schauns!

Du bist meine große Zuversicht ,

Du bist der Fels , auf den ich tret' , und gen
Himmel schaue.

Wann die Schrecken der Sünde ,

Des Todes Schrecken

Fürchterlich drohn ,

Mich niederstürzen.

Auf diesen Felsen , o du ,

Den nun die Todten Gottes Schaun

Lass mich stehen , wenn die Allmacht

Des unbezwingbaren Todes mich ringsum ein-
schließt.

Erheb , o meine Seele dich über die Sterblichkeit!

Blik auf , und schau ; und du wirst Strahlenvoll

Des Vaters Klarheit

In Iesus Christus Antlitz schaun.

Mellyet

Mellyet árnyékok láthatóbbá nem tesznek
Néz ő, úgy tartjuk, száradok ólta már;

Az idő határán kívül,
Érzése nélkül annak a' pertzéntésnek,
Mellyet pertzéntés követ,
Látja ő már

A' te ditsőfségedet,
Szent!
Szent!
Szent!

Leg-nevezetlenebb örvendezése Lelkemnek,
Gondolatja a' jövőndő Szemlélésnek!
Té vagy az én nagy bizodalmom,
Te vagy az a' közfirt, a' melyre hágok, 's az
égre nézek - fel

Mikor a' bűn' rettegése,
A' halál' rettegése
Ljesztve fenyeget,
'S le - dőjt,

Ezenn a' közfirtonn hagyj állanom, ó Té,
Kit már az Isten' halottjai szemlélnek,
Ha majd a' meg - győzhetetlen Halál
Mindenhatósága körül - vész'

Emeld - fel magadat, Lelkem, a' halandóság felett,
Tekints - fel, 's nézz; 's majd bé - sugározva
Látod az Arya' fényességét
A' Jézus Krisztus artzúlatjában.

Hosianna! Hosianna!

Die Fülle der Gottheit
Wohnt in dem Menschen
Jesus Christus!

Kaum schallet der Cherubim Harfe noch,
Sie bebt!

Kaum tönet ihre Stimme noch,
Sie zittert, sie zittert!

Hosianna! Hosianna!

Die Fülle der Gottheit
Wohnt in dem Menschen
Jesus Christus.

Selbst damals, da einer der Gottesstrahlen auf unsere
Welt,
Iene Blutweissagung heller leuchtet', erfüllt ward,

Da er verachtet und elend war,
Als kein anderer Mensch verachtet und elend war;

Erblickten, nicht die Sünder,
Aber die Engel,
Des Vaters Klarheit.
In dem Angesichte des Sohns.

Ich seh, ich sehe den Zeugen!
Sieben entsetzliche Mitternächte
Hatt' er gezweifelt! mit der Schmerzen bängsten
Anbetend gerungen!

Ich seh ihn!
Ihm erscheint der Auferstandne!

Hosianna! Hosianna!

Az Istenség' tellyefsége
Az ember Jézus Krisztusbann.
Lakozik.

Alig zeng még a' Cherubim hárfája
Refzket az!

Alig zeng - még pendítése,
Refzket az! refzket az!

Hosianna! Hosianna!

Az Istenség' tellyefsége
Az ember Jézus Krisztusbann
Lakozik.

Még akkor-is, mikor egyike az Isteni sugároknak vi-
lágunkra,

Azt a' vér-jövendölést világosabban fényeltette, bé-
tölt,

Midőn ő meg-vetett, el-hagyott vólt,
A' milyen meg-vetett, el-hagyott nem vólt más.

Nem a' bűnösök látták,

Hanem az Angyalok,
Az Atya' Fényefségét
A' Fiú' artzúlatjábann.

Látom, látom a' Tanút!

Hét irtóztató éjfélekenn
Kételkedett ő! küszködött ő
Imádva a' leg-búsabb kínokkal!

Látom ötet!

Meg-jelen néki a' Fel-támadott!

Seine Hände legt er in des Göttlichen Wunden!
Himmel und Erde vergehen um ihn!

Er sieht die Klarheit des Vaters im Angesichte des Sohns!
Ich hör, ich hör ihn! er ruft,
Himmel und Erde vergehen um ihn! er ruft:
Mein Herr! und mein Gott!

K L O P S T O C K.

M É L T Ó S Á G O S B Á R Ó O R C Z Y L Ö R I N T Z G E N E R Á L I S Ú R R Ó L.

Még élek; még *Orczy* nevem' fenn - tartja: *Batsányi*
Bé - léptével ama' nagy Magyar, *Orczy* köszönt.
Kellemetesb hírrel füleim' tölthetted - e, Vendég?
Orczy Poétáját, *Orczy* köszönti Szabót?
Orczy Poétáját? — E' vólt nevem hajdan előtte:
Nem vonhatd - le, Káján; *Orczy* ruházta reám.
Éljen! egészségbenn éljen! kérésim Egekbe
Hafszatok; e' gyámolt dőlhi ne lássa Hazám!
Már tsak - nem minden kintsünk ebben van; ez ír - mag;
Nintsen velle - nyomó, nintsen ezernyi között.
Ez maradott még például, kik véltanak, és mik,
Orizágunk' első Nagyjai mások előtt. —
Hol vagytok Nemes Eldődink! bámúljatok: íme,
A' körinös Keselyük' fajzati, gyáva Galamb! —

Sebeibe téfzi kezeit!

Menny és föld forog körülte!

Az Atya' fényességét látja a' Fiúnak artzúlatjában!

Hallom, hallom ötet! így szól, —

Menny és föld forog körülte! — így szól:

Uram! Istenem!

K A Z I N C Z Y.

Véreitek nagy véreteket szégyenlik! el-hagyták

Nyelvetek'; — erköltstök' rég' temetőre vivék!

Mente, bajúsz, dolmány, öv, kalpag — röllok el-ofzlott;

Kortsosodottak; egőszsz afzszonyi módra puhák. —

Álly-meg tollam: harag, bánat majd életem' hamvát

Ejti, ha — Jer, térjünk *Orczyra* vízfza megint.

Vallyon, mit mivel Ö? Szemeim szikkadjatok! *Orczy*

Áll még; a' példák' mafszlaga néki nem árt.

Áll még ő, mint egy köszál, melly tenger' üléből

Fel-serdült, 's merevedtt fővel Egekbe tekint:

'S rá zúdúltt habokat, riadó villámokat, hegyre

Dőlöngő habokat, tsak mosolyogva visel. —

Fejts márványt, Magyar, és eregefs ő néki Nevére

Ofzlopokat, 's röviden véds szem elejbe, Kié.

A' metfzésre - valót meg - küldi *Batsányi*: Szerette

Mind maga *Phoebus* ozent, mind pedig *Orczy* nagyon.

S Z A B Ó.

VII.

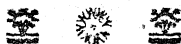
AZ ÉJTSZAKA.

GESZNERBÖL.

TSENDES Éjtszaka! be szépen lépsz te meg engemet ezenn a' mohos kövonn. Még láttam Phoebust midőn amaz hegyek' bértze megért elrűnt. Bútsúzva nevetett vijsza a' vékony kodonn kerefsztül, melly a' mészze fekvő szöllő-hegyet, erdőt és mezőket aranyos fátyol gyanánt vontabé. El-menetelet a' sok színű felhők' piroslásánn inneplette az egész Természet; a' madarak utolsó daljokat éneklették néki, 's bátorságos fézkeket kerestek; a' Juház pedig hoiszan el-nyúltt árnyékkal sípolra haza felé mentébenn estvéli kedves énekét, midőn el-aludtam.

EPEDŐ tsattogásod ébresztett é fel, ó Philoméla? Valamelly lefelkedő erdei Isten ébresztett é fel? vagy eggy Nympha, a' ki talám el-ijedve szaladt a' tserébe?

Ó be szép minden a' hallgató szépségbenn! Be tsendesen szunnyad körültem a' Vidék! Mitsoda gyönyörűség, mitsoda édes szédelgés járja kerefsztül emelkedő meljemet!

BÁTORTALANÚL tévedez tekintetem a' homályos erdőnn, 's azokonn a' világos helyyekenn pihen-meg, a' hová a' Hóld sугárit a' refzkető falevelek' sűrű fonadékjai közt, vagy az ingadozó fű-fzálann, vagy a' mozgó ágakonn kerefztül a' fekete homályba lövi; gyakran el-ijedve szalad-vissza, a' görbe ágak' tsaló formája vagy a' setétben zörgő haraszt' fekete árnyéki által meg-tsalattatván, néha a' tóra fut 's játékos habjaira ül, mellyek szikra gyanánt tsillognak a' patak' fekete vizénn, melly itt mellettem zuhogással omlik. Mert Lúna a' fák' aranyos te-tejek felett mengyen-el, fzekeerébenn sугár özek vagynak fogva, vagy tsattogó fzárnyú 's tekervényes testü sárkányok.

BE édesek a' ti illatotok külültem kis Virágok, 's a' tiéd fzerelmes Viola! a' ki tsak éjjel nyitod-ki balsamomos kebeledet; be édes a' ti illatotok itt a' setétben! Szemem ugyan nem lát titeket, de az a' gyönyörűség, mellyet belölletek szívek, ragyogó színeteknek kedvesége nélkül is el-árúl. Szendergő Zephyrusokat ringattok ti puha öletekbenn, kik nappal el-fáradtak a' játékkal körültek, 's fel-ébredvén meggyűltt harmatot találnak a' levelek' tiszta tsézféibenn.

DE mitsoda lafsú sipegés, mitsoda rekedtt ének jön amonnan a' vizenyős rétekből? Levelibékák ülnek a' virág-fzálakonn, danolják alta-

tó énekeket, 's néha durvább hanggal jelengetik magokat azok is, mellyek a' tóbann úszó fa-darabokonn ülnek, vagy a' nádasbann hevernek, 's zöld fejeket ki-ütvén a' Hóldat mulatják; olyan kedve telve rekegések mellett, mint a' Fülemile mennyei zengésébenn. — — —

AMOTT túl a' rétenn tsendesesen emelkedik a' bokros domb, hol a' magas tölgy-fák alatt a' hóld-világ, 's a' setét árnyék játékosan mozog: ott siet a' zuhogó patak; hallom, hallom zuhogását, mohos kövekre omlik, tajtékozva siet a' völgybe, 's ugrándozó habjaival tsokolja a' part virágait.

OTT találtam én egykor a' hóld fényébenn a' leg-szebb Leányt. A' magas fü' virági közt feküdt ő ott, könnyű, könnyű öltözetbenn, tsak mint a' vékony köd, mellyenn a' Hóld ke-refztrül ragyog. Eggy Lantot tartott ölébenn, 's gyors újjai kedves hangot szedtek húrjairól; kedves hangokat, mellyek szebbek voltak mint a' Philoméla epedő éneke.

ÉNEKLETT. Az egész vidék figyelmezett énekére. A' fülemile meg-némúlva hallgatott, Ámor a' tserébe leselkedett, 's el-ragadtatva támaszkodott ívére. Én vagyok a' Szerelem' Istene; a' leg-bóldogabb öröm' Istene; de ehez a' gyönyörűséghez, ehez az örömhöz, a' Stixre esküszöm! igen kevés hasonlít azok közzül, a' mellyel éltem, mióta Ámor vagyok.

LÚNA meg-hagyta sárkányainak hogy ne tsattogjanak szárnyokkal, figyelmezve dült-meg, ezüst fzekere' oldalára, 's sohajtozott. A' füz Isten - afszony!

A' Lyánka abbann hagyta az éneket! Az Ecc-hó örvendezve mondta-el háromszor a' közel és mészre fekvő üregekben utolsó hangjait; a' Természet még is figyelmezett énekére, a' Fülemlile még is némúlva hallgatott a' leveles gallyann. Akkor hozzá léptem. Szép Lyányka, Itsen - afszony! mondám dadogva, 's meg-szorítottam kezét, 's sohajtottam. Ő el-rezzenve sütötte-le szemeit, el-pirúlt, 's el-mosolyodott; el-lágyúlva dültem mellé. Dadogás és refzkető ajakok festették elötte ki-beszélhetetlen örömömet.

RESZKETŐ kezem könnyű öltözetű ölébenn gyenge kezével titkos játékot kezdett; a' másik pedig repdeső fckete haja alatt fejér nyakát ölelte-által.

KEZEM emelkedő meljére esett. Akkor, érzettem, sohajtott a' Lyányka; epedve sütötte-le szemét; refzkető ellenzéssel vette-el kezemet dagadó meljéről. Balgatagúl hagytam-el meljét 's a' biztató diadalmat!

Ó Lyányka! Lyányka! mit érzek! Ó tartok tőlle, hogy engemet állhatatlant örökös rab-ságba ejtettél!

DE, Istenek! mit látok ott a' fetét mezönn!
Láng lobban a' lobbanó lánggal; kergetik egy-
mást, egygyütt szaladoznak, 's most villám gya-
nánt repülnek túl az erdőnn és a' dombokonn.

TI Istenek vagytok! A' jámbor Földműves
retteg előttetek; a' vakmerő Bölts pedig istente-
lenül meg - gyúladtt göznek nevez. Kegyes
Istenek vagytok ti, azért jelentek-meg éjjel;
ti vezetitek az el-tévedtt Szerelmest nyughatat-
lan Kedveséhez; ti világítotok nekik, midőn
egygyütt keresik a' titkos bokrokat, 's gyakran
a' leselkedő árulókat el-tévesztitek, 's mély dág-
ványokba tsaljátok.

DE hová lettetek szaladozó Istenek! El-té-
vesztett szemem nem lát többé semmi világot:
csak egy féreg fityeg amott egy fű szálan,
mint egy parányi lámpás. — — Euterpe, te
beszéld-elő nekem honnan van az, hogy ennek
a' hátuljában tűz vagyon el-rejtve! — Egy-
kor Jupiter, mint fokszor egyébkor; egy szép
halandó Lyánkába szeretett, 's Júnó ötet lesel-
kedésivel mindég bofsztantotta. Fel - gyúladtt
haraggal, 's vígyázó szemmel követte lépését.
Egykor hold-világban egy sűrű tserébenn ta-
lálta ötet, midőn bogár formát vévén-fel, egy
szép Leány' meljénn, és ruhája' rántzainn paj-
kosan máfzkált. Mérgesen nézte sokáig Júnó
egy felhőről ezt a' izokatlan esetet. Mitsoda
ez! monda; egyébkor a' bogár csak bogarat sze-

ret, 's ímé most egy bogár Lyánykáért gyúladoz. Így szólla mérges tsufolódással, midőn Jupiter hirtelen Jupiterre lett, 's az el-renttett Lyánkát magához szorította. A' mi ő volt az elébb, most te légy azzá, kiálta az el-sárgúlt Júnó, 's a' Leányka hirtelen változott tsúfzó bogaratskává. A' meg ütközött Jupiter ölelése közzül egy liliom szálra mászott-fel: 's Júnó ennek a' gyalázatnak örök emlékezetére az Est-hajnal' fényei közzül egyet a' bogár testébe rejtett, 's ez el-törölhetetlenül terjed most az egéiz nemre.

Most a' tsillaggal ki-rakott Égenn parányi felhők kezdenek úfzni. Fénylő ezüst az ő szélek, ezüst dombokról pedig kis Szerelmek kandikálnak: harmatot tsepegtetnek-le a' rósákra, mellyek hólnap fejér meljekenn fognak virítani 's a' szőlő-vefszőkönn. Mert ó be gyakorta szolgál e' mind a' kettő a' ravasz Isteneknek!

DE most el-sárgúlnak a' felhők! Miért bújsz-el te ó Lúna, komor fátyolodba? Nem nézheted talám te, Szüz! az Istenek' pajkoskodó játékait az ezüst felhőkön? vagy talám valamelly Szatyrus Endymionra emlékeztetett?

HINTS világot útamra, szelíd Isten-afszony! Itt hagyom a' Ligeret, 's fel-mengyek amarra a' dombra, a' hol a' tsapongó patakot nevedékeny szőlő-vefszők vefzik árnyékokba, a' mellynek minden felé ki-látó hátánn ernyőm áll,

mellybenn gerézdes fzőlő-vefszőim magasra növe ölelkeznek egyyüvé; a' hol én híves árnyékbann zöld falomhoz támaszkodván a' rósával bé-ko-fzorúzott poharak mellett vígadozva énekeltem azokat az énekeket, a' mellyeket Hagedorn és Gleim az öröm és a' Szerelmek közt készítenek.

AMOTT áll az Ernyő, az én magas Er-nyöm! Kedves borzadás egyvelíti magát abba a' homályba, melly bółtja alatt van; mert azt az Ernyőt Bacchus vette óltalma alá.

GYAKRAN az éjtszakák tsendes setétségébe borzasztó bámúlással hallatszik itt az ivók éneke 's a' pohár kottzanás. Az el-tévedtt Bújdoso meg-retten, 's szent tisztelettel mengyen-el mellette.

ÁLDÁS reád fetét Ernyő! Be magafsan bółto-zódik tetőd gerézdes vefszőiddel! Be kedvesen zörög Leveled, 's be kedvesen játszik a' hód' fénnén.

Mi az, a' mi Leveledenn olyan lafsan zsi-beg, mi ugros gerézdídről gerézdídre. Zephí-rusok, és — hidjete a' Músának! — Atomusai a' következő örömnek. Tselédkedő Zephirusok hozzák azokat balsamos szárnyakonn, repdesnek a' kis Szerelmekkel, egyyüvé-gyűlnek a' fzőlő-fzem' dombján, pajkoskodnak, 's kergetik egymást a' fzőlő-fzemek' tekervénnyei közt! El-fáradva űlnek-le azután a' lapos fzőlő leve-lekbenn, vagy a' rósa levél harmatjábann für-

denek, vagy a' szeg-fönn nyugfzanak, 's nevetnek, midön fel-ébredésekkor látják, hogy valamelly szép Lyányka le-tépte, 's meljéhez ültette.

BARÁTIM, ti, a' kik most tünnya álomba vagytok merülve, ó ha itt volnátok! Bezzeg ha lámpást láthattam volna még mésziről az Ernyömbenn pislogni; ha mésziről hallhattam volna víg daltokat! ó mint siettem volna karotok közzé, 's mint egyvelítettem volna meg-részegülve örömtől szavamat éneketek közzé!

DE mi lel engem? mit hallok? Víg lárma, 's kedves katzagás közelget fel-felé a' dombonn. Talám Lyéus egész seregével.

DE nem, ó öröm! ó bódogság! Pajtásim ti, ti jöttök! ti léptek fel felé! Rajta, szölő-növést a' hajamra! menjünk üljünk kerekre! ki kezdi a' víg éneket? hadd zengjen a' szomszéd bokrok közt, hadd szóllamjon meg az alattson völgyönn.

A' Faunus, a' ki most barlangjábann aluszik, meg-hallja, 's fel-ébred. Bámúlva halgatja az éneket, fel-ugrik, ő is danol, 's megöldja a' tömlöt.

PHOEBUS, majd mikor amaz hegy mellől arany szekérbenn kél fel, még itt talál bennünket. Ah! mondja majd, még ilyen víg nem voltam, mióta megint Phoebus vagyok! Akkor majd felhöt gyűjt-észve, 's esős napot bortsát.

K A Z I N C Z Y.

VIII.

MÉLTÓSÁGOS BÁRÓ
ORCZY LŐRINTZ

GENERÁLIS ÚRHÓZ.

Mig *Ofsiánnak*, ama' régi *Celta* Vitéznek 's Bárdusnak, egyéb Munkáit Hazámnak Magyaraival nyelvünkön közleném, íme ki-botsáttom itt példa gyanánt *Utolsó Enekét*. Tsak ezen kis darabból-is ki-tetszik valamennyire, hogy érdemes *Ofsián* a' fordíttásra, és azon nagy tiszteletre, mellyel Európa Költeményeihez viseltetik.

„ Az *érzékeny* és *felséges* az ő fő tulajdon-
 „ sága. Semmi *fürgentz* és *vidám*, nints gon-
 „ dolataiban; semmi *könnyebb-szerű*, és *enyel-*
 „ *gő*, *mondásiban*. Mindenkor a' Nagynak és
 „ Felségesnek magas tartománnyiban jár. Egy
 „ bizonyos hangot választ eleíntén magának,
 „ 's fenn-tartya azt egész végig. — Szavai vá-
 „ lagatottak, és *illendők*; ki-ejtése rövid, hat-
 „ hatás, és tele képekkel. Ugyan-azért a' kí-
 „ többszer olvassa, többszer 's nagyobb mérték-
 „ ben érzi szépségeit. — *Ofsiánnak* szíve, egy

„ nemes érzésekben, nagyságos és érzékeny in-
 „ dúlatokban olvadozó szív; szív, melly ég,
 „ 's a' képzelődést tűzbe hozza; szív, melly
 „ teli van, és áradozik. „

ILLY készületekkel, illy tulajdonságokkal
 énekelt *Ofsián*, — a' Poézisnak, ennek a'
 menyei Tudománynak, méltó tárgya szerint
 — a' nemes erköltsről, és a' Hazának szereteté-
 ről. Örömmel emlékezett Nemzete Bajnokai-
 ról, kik között hajdann maga-is virágzott, 's
 szülő földgyének oltalmazói vóltanak. Vissza-
 hívta életének szívre-ható történeteit, hogy ma-
 gát el-múltt hadakozásaival, kedvesseivel, és
 jó Barátjaival múlathassa; a' míg, mint maga
 mondgya, „ valamelly szózat ér *Ofsiánhoz*, 's el-
 „ méjét fel-serkenti. Az el-múltt esztendőknél
 „ szózatrya; mellyek minden ő történeteikkel
 „ egyetemben előtte borongnak. — Illy igazi
 Poétai meg-ihletődésében, elméjének tellyes
 szabadságot engedvén, eleven színekkel festi
 Nemzetének hajdani vitéz erköltseit; mellyek-
 nek el-hanyatlása lelkére harván, Kedvesseinek
 sír-halmain, jaj-szóval kesergi Hazájának gyász-
 ba-borúltt régi ditsőtségét! — — Szívéből szól-
 lott, 's azért, nem tsuda, ha énekeiben olly
 gyakran a' Természetnek hatalmas és mindig
 kedves szavát halljuk, 's meg-esmérjük.

— — Arte Natura potentior omni. —

Eft Deus in nobis, agitante calefcimus illo.

DE vallyon! nem változott-e-meg *Ofsián*, magyar öltözetében? — Ez olly kérdés, mellyre én nem bátorkodom meg-felelni. Midőn Munkáit magyarázom; azon szabások fzerínt igyekezem dolgozni, mellyeket fellyebb a' *Fordításról* adtam vólt. Ha talám néhol azok ellen véttenem, 's *Ofsiánnak* magasan-repülő elméjével fel nem érnem, vagy szavainak igaz értelmét el-mellőznem. történt volna: azt egyedültsak az én gyenge tehetségem, 's hivatalbéli foglalatofságimnak sokasága, melly a' talám még szükséges ki-pallérozásra, elegendő időt nem engedett; koránt-sem pedig az említett Reguláknak helytelensége, de még kevesebbé nyelvünknek elégtelensége, okozta. Reményilem azonban, hogy nem léfzen tellyefséggel gyümöls nélkül fáradságom. — Ezt a' kis Darabot közönségessé azért tettem, hogy *Ofsián'* Költéménnyeinek édeségeit Nemzetemmel előre meg-ízleltessm; NAGYSÁGODHOZ pedig azért intéztem, hogy azon mélly tiszteletet, mellyel minden Hazafi, kinek ereiben Magyar vér forr, Nagyságodhoz viseltetik, részemről én-is valamennyire a' Világnak meg-mutasfam; én, a' ki, ha mi ollyas van már, vagy idővel lehet bennem, a' mi Hazámnak hasznára szolgálhat, többnyire Nagyságod' több mint édes atyai gondoskodásának, 's szíves serkengetéseinek köszönöm; és a' ki *Alpin'* szavaiban tulajdon érzéseimet olly igazán ki-fejezve találom. B A T S Á N Y I.

Ossián utolsó Énekének foglalattya.

Meg-jzöllítván Ossian' egy Chuldaeust, a' mint állítták, első Keresztény Térítőt, nem igazollya az Idegennek szomorú Énekét, 's a' Bárdusok' vélekedéseit a' Chuldaeusokéinak ellent-állíttya. Ossian' kérésére énekeln Alpin, hogy lankadó erejét meg-újítsa. Torlath' és Sulvírának érzékeny története hozatódik-elő. Hárját fog Ossian, 's érezvén közelítő halálát, el-végzi pályáját egy nagyságos énekkel, a' Böltsességnak ditséretére.

VIII.

OSSIÁN'

UTÓLSÓ ÉNEKE.

Osz-hajú fija az idegen Földnek, ki magánosan az erdőknek közepette lakol! o te, kinek szomorú szózatya, mint egy meszsze Folyónak zúgása, gyakran füleimer hatotta! jövel, be-szöld-elő homályos álmaidat! öntsd-ki pompás énekidet! — De miért örvendeznék én a' te énekeidben? fekete ijedelmet forgatnak azok lelkeink előtt, meg-rázkodtattyák a' Virézeknek szíveket. Ollyan a' te éneked, mint ama' felhőnek nyögése, melly halálos gyümölsével küszködván, ropogó mennydörgéseket terjeszt, 's azután setét testéből, a' Halálnak hegyes

D

nyílaít lövelli - ki. Távozzál meszsze Országod-
ba, távozzál a' mí bódlog szigetiinkből!

HÍRESEK *Morvának* (*) Fijai; égnek Attyaik'
selekedeteinek meg - gondolásával. Fegyverök-
nek villámai meg - rettentik a' kevélyeket, de
hajlékaik menedék - helyei a' fzerentsétleneknek.
Miként az égnek erős - szárnyú Sassai prédájokra
le - lövellenek; miként a' hegyekről ordítva sza-
kadó folyások a' sebes záportól fel - dagadván,
a' sziklákról tajtékkal rohannak, 's zúgó futások-
ban magas tölgyeket és berkeket széllyel szag-
gatnak: olly gyorsan, olly bátran, olly erővel
rohannak a' pufztának fiai a' hartzra, 's tapsol-
nak sorjain keresztül az ellenségnek.

ÉDESGETŐK *Morvának* Bardufsai (**), mesz-
sze hárítták a' bút elméinktől az éneknek hang-
jai; bátorságot öntenek lelkeikbe Iffiainknak,
meg - engesztelik érzékeny szíveiket magas ke-
belü Leányainknak. Távozzál, Jövevény, távoz-
zál homályos énekeiddel; ne háborítsd szige-
tiinknek bódogságát.

Alpin! te iffiúságomnak baráttya, te ha-
nyatló esztendeimnek gyámola, verd - meg zen-

*) *Ossian'* Hazájának neve. Így neveztettek hajdanában
Scotiának Északra - hajló napnyugoti részei közönségesen;
melly nevezet igen magas hegyeknek sorát jelent.

**) A' Bárdusok ollyan Énekesek voltak a' régi Északi
Nemzeteknél, kik azoknak nevezetes Bajnokait énekelve
magasztalták. Azt írja *Priscus Rhetor*, hogy Attilának ide-
jében nekünk - is vóltanak illyen Énekesek; noha ma-
raik a' mí időkig fenn nem maradhattak - is.

gedező hárfádat, 's szenderítsd lelkemet nyugalomra! Miként a' harmat a' hervadó virágot eleveníttri, úgy élelfti-fel a' szívet az ének - szó. Fel - emelem majd én - is szavamat te utánad, 's hangoztatom utolsó énekemet. Érzem már közelíttő végemet. A' Halálnak hideg jobbja, mint valamelly fagyaló fúvallat, érdekli *Ossián* nak el - erőtlenedett lelkét.

Alpin. Hasztalanok az életnek örömei, hasztalan a' napoknak hosszúsága. Ember - Nemzetségek hullanak - el, mint fa - levelek, új Nemzetségek kelnek ismét, mint tsirázó vete - mények; de ugyan - azon tárgyra jutnak mind - nyájan. Valamint a' habok habokra dőlöngvén, a' partra tolyongnak, úgy rohannak az embe - reknek fiai. A' Hatalmasok le - dőlnek, mint a' gyenge félénkek. Ki tartóztattya - meg az esz - rendőknek setétesen hömpölygő folyását? ki köt - heti - meg az időnek szárnyait? — Az éhes sír kérlelhetetlenül bé - nyeli a' virágzó Leánykát, a' gyenge Iffiat, és a' meg - öszültt Hadakozót, a' hartz - mezőnek félelmét. Öszve - keveredve feküsznek egymással. — Hol vagynak a' kegyet - len Uralkodók, kik a' vér - ontásban gyönyörköd - tek? Valamint *Lánónak* (*) halálos gözzei, egész Országokat emészttettek - meg dühöfségökben. De

*) *Lánó*; egy Scandinaviai tó, melly *Ossian*' idejében azon halálos gözről, mellyet őfkor magából eresztén; szokott, igen esméretes volt. *Fing I. Könyv.*

feledékenységekben vagynak az ő neveik; el-mel-
lözi azokat a' Bárdus, énekéből. Magánosan
révelyegnek homályos lelkeik a' bozónak vas-
tag ködeiben. Sohasem emelkednek a' fellegek'
lakásához.

DE tí Vitézek, tí a' fzenvedőknek baráti,
tí kiknek fegyverök soha gyengéket nem érdek-
lett, tí örökké éltek az énekben! Ditsériünk té-
gedet *Trenmor*, lakozásainknál; hangozik *Morva*
Fingálnak (*) nevétől. *Ossián*, te - is híres vagy.
Kónának szava (**) tiszteletben van. Ki éneklett
úgy, mint te, halmainkon? Ki' fegyvere villa-
gott úgy, mint a' tiéd Barátid' hartzában? Ki'
tanáttsa vólt olly idvességes, mint a' tiéd? Ki
mozdítottá úgy elő, mint te, Hazádnak hasznát?
— De nem köveri mindenkor fzerentse, o Bar-
de! az Igaznak ösvényit. Miként az Enyészeti
fekete felhő a' Napnak ortzájára borúl, 's di-
tső pallyája' végén, ragyogó futásának fénnjét
meg-homályosította: úgy rekesztődik gyakorta
fzerentsétlenséggel élete a' leg-nemessebb Ha-
dakozónak.

BÚDOSVÁN egykor a' dombon, hallottam
az öreg *Gellámin'* panaszolkodását. Tsendes vólt
szózatja, mint a' tavaszi ízellő, melly a' bo-
kornak zölden-bimbódzó ágain által verdődik;
töredezett kö-ízálan ült, egy tsergő pataknak

*) *Fingál*, *Ossiánnak* Attya, élt a' harmadik Százban;
egy igen nevezetes, gazdag, vitéz nagy Fejedelem vólt.

**) így nevezetik gyakorta *Ossián*, jeles énekléséért.

forrásánál. Nyögtenek hajának ősz fűrtjei a' szelletre, 's lebegtek páltzája körül. Könyvek folytanak - le meg-vénültt ortzájin. Énekelt, és az éjjeli Lelkek figyelmezve hallgattak énekére. Ah miért vagy olly tsendes, o Szél! miért hömpölyögsz olly tsendesen te tsörgő patak! mikor az én lelkemet forgó-szélek zavarják, mikor a' bánat' háborúja kebelemet szaggattya? Zúgjatok éjszaknak setét zivatar! forgassatok fene tengereket a' felhőkre! — Sőt hagyjatok - fel haszontalan igyekezet'ekkel; tsak gyengén ábrázallyátok ti az én lelkemnek háborodását.

AH! hol vagy, szelíd *Szulvira*, te halmainknak leg-szerelmetesebb Leánya? hol vagyon Bátyád *Kolulla*, hanyatló életnek reménye? Miért szaladtok Atyátoktól, miért hagyjatok - el ötet fájdalmában? — Ugy tetfzik, látom néha néha halvány 's fejrő lelketekeket, mikor a' Holdnak gyenge sugára a' felhőknek barna oldalait bé-festi. Meg-szóllítottam kedves árnyéktokat, de ti idegenkedve el - fordúltok. Kösziklák, halgassátok szomorú énekemet! Erdők, hangozzátok jajjaimat! — Hajlékim, menedék-helyei vóltanak az Idegeneknek; fegyverem, félelme az ellenségnek. De mit használt az erő! mit használt a' gazdálkodó lélek! — *Albion'* bértzeiről jött *Torlath*, *Szlimónának* szelíd sugárát el-nyerni. Száz halmok esmérték uraságát;

számosok vóltanak erdőjinek Szarvasai, számos-
sok hadakozó Vitézzei. De tsak kevesen követ-
ték nyomdokaít; mert az ő lelke békes vólt.
Látta *Szulvira* a' nemes Iffiat. Szerelmének tit-
kos sohajtása meg-indúlt. Áldottam ezt az if-
fiúságnak fénnjét, 's meg-ígértem néki az el-
piruló Leányt. Méltóság folyta-körül a' Szüz-
nek deli járását. Szerelem lángolt kékesen-forgó
szemeiben. Szava vólt, a' hárfáknak zengése;
szíve nagy, és nyájas. Öröm uralkodott *Szli-
mónának* hajlékiban. Énekelve töltöttük az éj-
jelt. — Mihelyest a' szürkülő reggel meg-je-
lent, és a' Nap tarlatlan fejét vizes ágyából a'
tengeren fel-emelte, öszve-gyűjtöttük a' fők-
detselő kopókat, 's ki-mentünk *Gormbánnak*
bérkes halmaihoz, az ágos Szarvasoknak ösvé-
nyire. Meg-festettük kopjainkat az erdei kanok-
nak vérében. Három napig vendégeskedtünk
az erdőkön. A' tsigák' ereje (*) körül-terje-
dett. — Szapora lépéssel jöve felénk *Fárbil*.
Fájdalom borította ortzáját. Szavait sohajtások
szaggatták. „Nofszza, mond az Iffiú, nofzsa
„*Gellámin! Struthdarg, Máthonnak* ádáz-re-
„kénterü Fejedelme, meg-támadta hajlékidat,
„Karja, az Égnei mennyköve, melly a' völgy-
„nek fíjait emészti. Tsepeg a' fegyvere Bará-

*) A' régi *Scotiaiak*, valamint-szintén a' máí *Hochlan-
diaiak* is, tsigákból ittak. — Ez a' szó-ejtés gyakran
elő fordul *Ossiánuál*; 's mindenkor, gazdag vendégeske-
dést jelent.

„tím' vérétől.“ Rohantam Vezérinkkel a' vadászatról. Szerentsétlenség' érzései áradtak lelkemben. Szaladtam gyárfzszal - töltt szállásimra. Ott találtam gyenge *Kolullámat* halálában feregtengve, törött dárdát oldalában; vér-források buzogtak sebeiből. Meg-láta, ki-nyújtá jobb-ját, és monda: “ *Gellamin!* iffiuságom' karja „gyenge volt. *Szulvírád* igyekeztem oltalmazni, de *Struthdárg'* fegyvere győzött; el-ra-gadta a' siró Leányzót, 's nevette fájdalmas esdeklését. Nem retteg a' haláltól *Kolullának* lelke; a' Vitézek' hartzán esett ő el.“ Hasogatták szavai el-aggott szívemet. Szörnyen, kétségbe-esve, ordítva szaladt *Torláth*. Dühösség emelte szárnyas futását. Iffiúi lépései gyorsabban mentenek enyimeknél. Láta érkezésünket *Szulvíra*. Hívta segélytségül Attyát és Kedvessét; de ah! haszontalan hívta Kedvessét. El-esett *Struthdárg'* szablyája alatt. Én az öregség' lépésivel jöttem; hallottam Leányom' szomorú kiáltását. Ugyan-akkor ért *Struthdárg'* a' partra, 's fel-hágott fekete-orru hajójába. Előre kényszerítette *Sulvírád*, magasan fel-emelvén karjai közt. Vérbe volt a' mellye keverve. Hajának fürtyei szélnek eredtek. Keményen vert dühösködő szívem. Ifzonyodva hagyítottam kopjamat. A' repülő dárda által-ütötte az árulónak torkát! de ah, Leányomat-is által-ütötte egyfzersmind! Le-rogytak mind-ketten a' motsáros sziklára.

Szulvárdnak kebelére döltem, 's sebét köny-
veimmal áztattam. A' tenger-parton emeltem
sír-halmát, 's *Torláthot* melléje fektettem.
Nyúgodgyatok békével, o Szerelem' ártatlan
gyermekai, *Morva'* fiziklás gerébjében, aludgya-
tok tsendesen a' kö-fzálnak üregében! ah, az
én nemzetségem ki-fogyott! Hasonló vagyok a'
pufztában el-aszott tölgyhez; ágaim le-húllot-
tak. El-vénültt törsokeim ki-múlt. — Ah, mi
az életnek szerentséje, mi a' fegyvernek haizon-
talan ditsekedése! Minden csak egy tűnő álom!

„ÍGY éneklett az öreg *Gellámin*. Szavai meg-
„olvastották lelkemet. Érzettem gyengülő
„szózatyát. Mentem feléje, 's meg-mereved-
„ve találtam. Ah! *Ossián*, hasztalanok az élet-
„nek örömei, hasztalan a' napoknak hosz-
„szasága. „

Ossián. Haj-borzasztó a' te gyászos éné-
ked; de édes a' szomorúságnak szózatya.
Nyújtsd ide hárfámat, o *Alpin*! halljad ki-ára-
dó lelkemet, *Ossiánnak* utolsó, erőtlen hangjait.

Aryáimnak Lelkei! hallom hívástokat. Ba-
rátim, kedves szavaitok bé-harnak lelkemre!
Majd a' tí zengedező seregetek közzé állok én-
is, 's éneklek vélettek a' felhőken. Isten hoz-
zátok, *Kónának* halmai! Isten hozzátok, tí su-
hogó folyók! Isten hozzátok ligetek és bértzek!
gyakran hangzottatok énekeimtől. Gyakran éne-
keltem a' te fizikláidon, o *Morva*! Bajnokaink'

nemes tselekedeteiről. Gyakran magasztaltam a' gyönyörű szépségnek ditséretét. Engedd még egyizer, o Hárfám, kellő segélyrséged', hadd világosítsa - meg a' hatalmas igazságnak fénnye homályos lelkeket. Hadd tsudállyák énekeikben a' jövendő Bárdusok, *Ossidnnak* utolsó szavait. —

O te, az embernek egy bôldogsága, Bôltsesség, a' te ditséretedre éneklek! Te nemesítted - meg a' Vitéznek férjfiúi kebelét, te tanítottad ôtet a' szenvedôken segélytni. Te hintesíz áldást, mint harmatot, az országra. Te gerjesztet - fel a' Bárdusok' elméjét. A' te szózatod függeszti - fel a' hadakozásnak folyását. Békesség köveri kellemes nyomdokidat. A' — J te lak - helyedet választod, hijában függ ott fegyver a' hajlékban. Tsak a' Vadászkok' kezében villag, tsak az erdei kanokat rettentí. A' Halomi Lelkekhez hasonló szép Szûzek lejtôt járnak egygyütt a' nemes Iffiakkal, az Ünneptölgy - fája körül. Nem félnek semmi kegyetlen meg - támadtatástól. Attyaiknak szeme örömmel nézi ôket. A' gyönyörködtetô látásra ragyognak az Öregeknek ortzáji. O Nap! te büzké világa az égnek, ki a' te fényes futásodban vígadozol! O Hold! te ékes éjjeli bújdosó! O Tsillagok, tí kik a' levegőnek kék héjjában olly tündökölve ragyogtok! borúll yatok alá, 's esmérjétek - meg a' Bôltsesség' méltóságát. Tí folyó - vizek, mellyek erre - felé tsörögtek! tí

fzelek, mellyek a' tengereken zúgtok! tí kö-
sziklák, mellyek a' felhőkbe fel-hágtok! tí er-
dők, mellyek zöldellő leveleiteket rázzátok!
egygyeztessétek - öszve énekteket, zengjetek a'
Böltesség' ditséretére! Bóldogok azok az Ural-
kodók, kik a' te méltóságodat érzik. Bóldog
az az Ország, melly a' te uralkodásodat meg-
esméri. O Böltesség, vígasztald az én vége-
met! érzem közelíttő haláloamat. Fogadgyatok-
el engem', o Atyáimnak Lelkei, fogadgyatok-
el a' haldakló *Ossidnt*!

IX.

*IFIABBIK ROBINZON. — Íródott a'
gyermekeknek gyönyörködtető és hasznos ma-
gok mulatságokra I. H. Kámpe Úr által. —
Fordítódott Németből Magyarra Gelei József
által. — Nyomtatódott Pozsonyhann, Patzkó
Agoston Ferentz' betűivel, 1787. — — nagy
8. rétbenn, 479. oldalra.*

Ez a' könyv egyike a' leg-olvashatóbb for-
dításainknak. Ki-vévén egynehány idiotismust,
melly a' Fordítókra olly igen szokott ragadni,
hogy idegenségét magoktól gyakorta nem ve-
szik észre, nem akadunk semmi ollyan homá-
lyosságra, mellyet a' figyelmetesen olvasó gyer-
mek is meg ne érthessen. Illyen az, midőn a'

8dik oldalonn Detrik azonn való örömében, hogy testvérivel egy alma fa alatt ülven babot hüvelykelhet, és Atyjának mesélgetését hallgathatja, így kiált - fel: *Már ex ugyan felséges!* (daß ist herrlich) — pag. 17. *más emberek halálra dolgoznak,* (andre arbeiten sich zu Tod) az az, mások majd meg-fszakadnak a' munkában. — pag. 20. az *érdemes Kapitány* (der würdige Hauptmann) az az, a' jó-szívű, szánakozó. — pag. 136. *Köszöntelek tégedet százszor.* (ich grüße dich hundertmal) A' Magyar csak *egyszer* köszönt; de külföldben is ítéletem szerint nints szerentsétlenebbül fordított oldal az egész könyvbenn, mint a' 136dik és 137dik, hol a' Fordító a' gyermekeknek próbául írtt's hibákkal — de a' Nyelvnek geniusához nem alkalmaztatott hibákkal rakott leveleit hozza-elő. — pag. 304. *az éjtszakát vigyázással húzzuk-ki* — (mit Wachen) az az, ébren töltsük-el. — pag. 343. *méltatlankodó formán,* Ez Latinismus, ab indignatione. — pag. 361. *ki nem nyerte magától.* az az, meg nem állhatta, hogy . . rá nem vehette magát, hogy.

Kedvetlenek, sőt néhol szenyvedhetetlenek azok a' populáris alatsony szóllások, melyeket — ha gyanakodásom meg nem tsal, és magának a' Fordítónak itt hinni bátorságos — egy Barátja, ki a' nyomtató-sajtó alól ki-jött laplagokat nyomtatásbéli hibáiktól tisztogatta, a' Fordítónak kedve ellen, sőt híre nélkül is, be-

lé rakott. Illyen az igen sok helyekenn előforduló GOROMBA *szándék*, GOROMBA *tselekedet*, GOROMBA *szó*, nem az inurbanitás, hanem az éretlen *szándék*, *meg nem gondolt szó*, 's *oktalan tselekedet* helylett. — pag. 25. egy KITSIT *gondolkodott*; az az, egy *kevés ideig*, vagy, egy *kevéssé*. — pag. 11. egy TSEPP *pénzem sints*, az az, egy fillérem, egy xrom, egy *pénzem sints*. — pag. 35. *ex a' DRÁGA jó Kapitány*, — de mindenekfelett pag. 125. a' DRÁGA *SZÉP tekenős béka*. Szóllhat é ízetlenebbül akármelly sopánkodáshoz szokott vén-anyó? — pag. 124. *parantsolt a' békának*, az az, ha bár kése nem volt is még is fel-bontogatta a' békát. — pag. 151. *innepe volt a' láma gedóknak*; jó, hogy a' példabeszéd szerént *kardtsonyt* nem mondott. — pag. 182. *füle' botját se hajtotta rd*; az az, nem gondolt véle. — pag. 185. *könyvet, papírosat kerekíteni*, az az, *szerzeni*. — pag. 187. *a' lámdkat* (bárányokat) *le-sózta*, *le-gyilkolta*, az az, *meg-ölte*; még pedig nem dühösségből, hanem ételnek. —

Az illyen populáris szólásokkal való élest egy átaljábann illetlennek nem tarthatni; sőt inkább a' comicus munkákban, a' millyen például Prof. Simay Kristófnak a' *Ravaszága*, tüzet ad és életet az egész munkának: de ki hallgathatja ezeket a' Robinzonban, egy tanúlt és gyermekeinek elő-menetelénn szorgalmatoskodó Arya' ízájából?

Hasonló hiba az, a' 131dik oldalonn, midőn Robinson minden emberi társaságonn kívül lakván egynehány esztendőök óta a' szigetbenn, egykor Anyja után esdeklik, 's így kiált-fel: *Szerelmes drága Afszony Anyám!* — Esmér é a' fel-hevültt, el-ragadtatott phantazia ilyen haszontalan piperét? nem így kiált é inkább-fel: *édes Anyám! édes jó Anyám!* — — A' 104dik oldalonn egy hibás festés van: *Millyen ditső-módra kotsikázik-elő a' setétes felhők között a' fényes villámás.* A' mennyi szó, tsak - nem ugyan annyi hiba! — A' mennykő tüze, az az, nem a' *villámás*, vagy inkább már *villámlás*, (minthogy ÁSba ki-menő vége, ha szabad úgy szólni, *levődést* téfzen, nem *személységet*, a' mihez a' *kotsikázás* metaphorája annál kevesebbé illik), hanem a' *Villám* sebessebb, mint-sem hogy lobbanását *kotsikázásnak*, és tüzesebb, hogy-sem *fényesnek* lehessen mondani; ellenben a' felhő, ha kénköves gőzzel viselő, nem *setétes*, hanem *scétét*, sőt talám *fekete*. Igazában lehetett volna ezt a' szép festést így copíálni: *szép nézni, melly hirtelen lobban-fel a', mennykő a' terhes fellegekenn, 's mint tsap szikrázva le.* A' hol a' *le*-nek éppen utóljára ejtése a' képzelődéssel szintén láttatja, mint esik a' menykő.

Magánn a' homlok-levelen kedvetlen a' sok *íródott, fordítódott, nyomtatódott.* — A'

Magyarra, és Nyomtatódott szükségtelen. I. H. Kámpe is hibás; mert a' Magyar a' kereszt - never utánna veri a' Vezetéknek.

A' ki - mutatott fogyatkozásoknál sokkal számosabb az, a' mi ezt a' fordítást mind természetes folyásával 's értelmességével, mind kivált némelly idegen dolgoknak szerentsés elnevezésével ajánlhatja; pedig Martialis szerint ha egy munkábann van annyi jó, a' mennyi rossz, már a' munka javallást érdemel (*). En ugyan kételkedem rajta, hogy az a' könyv akadhatott volna é szerentsésebb Fordító kezébe: ellenben szerentsésnek állítom magát is G. . Uramat, hogy minekelőtte s' munkához fogott, még akkorában próbálatlan vállaival a' Horatius javaslása szerint számot vetett, 's valami patheticus Íróhoz nem nyúlt. Most minekutánna a' *Halló bődög estvéjét* is ki - botsátotta, már bátrabban 's nagyobbbat is merhet. Légyen szabad itten, személyes unszolásaim után, újobban kérnem, hogy mind azt az idejét, melyet gyengélkedő egészsége miatt tudományos foglalatosságokra fordíthat, szentelje a' Hazai Nyelvnek, mellynek el - hagyatott sorsa minden el - készültt 's jól - született Hazafit, nyugodalmának fel - aldozásával is, nemes védelemre kiált.

K A Z I N C Z Y.

*) Triginta toto mala sunt epigramata libro :

Si totidem bona sunt, Lause, liber bonus est.

X.

*Milton' El-vesztett Paraditsom-ából, melly
a' Deák ki-adás szerént hat Énekbe
foglaltatott, egynehány példa.*

A Z E L S Ő É N E K B Ő L.

Már a' bődög egek' fényes palotáját el-hagyván,
A' Kínnal rakodott méllység' fenekére le-húlla
Lucifer: és forrván az irigység benne, pihengő
Mellyéből sok ezernyi veszélyt, 's tűz-nyílat okádott.
Rettentő testét végetlen közre fel-ülti
A' láng-örvényből: korom-ábrázatja világítt
Kén-köböl-fakadó fénnel: nagy nyájjal-el-ülték
Tagjaiban dagadott sebek, Isteni Kéznek örökre
Dörgő mennykövítől rá-perseltt bélyegi. 'S állván
E' szörnyű, tsuda-nagyra ki-nyúltt, 's a' tűzzel egéízen
Eggyé lett ofzlop, 's ropogó szikrákat eresztve
Forgatván tüzesültt szemeit, 's a' lángos haboktól
Gyúltt tengert látván egyedül: Keseredve fel-indúl;
'S el-futván fene mérge, magát emelinti ki-lobbant
Szárnyaival: 's füstön, lángon végtére ki-hatván,
Egy kő-szirt' tetejére fel-ül; 's a' velle pokolban
Fúladozó Seregekhez imígy terjeszti beszédit 's a' t.

MOLOK BESZÉDJE.

El-végzé. Dúl-fúlva *Molok*, tsuda, képtelen állat.
A' lángból fel-vonza magát, 's hév szénhez hasonló
Lántzot harapdálván: óh, monda, Királya Pokolnak!

Rajta! ne várj sok válsz-adást; ints újjal, elég leszsz.
 Im' e' tűz-országoknak egész seregekre telendő
 Bajnoki, kopjáknak sűrűdött erdei, minden
 Számon túl-haladó szín-nép! mind égne az hartzra,
 És jeledet várják egyedül. Jaj, kedves Hazából
 El-kergettettek, 's feneketlen üregbe szorúttak!
 Tsúnya gyalázat! hegyén töltsék századjokat annyi
 Fegyveresek, 's gyászos napokat számláljanak itten
 Átkozttam szunnyadva? mi fog, mi fog érni, ha kinnal
 Így rongál a' Késedelem? 's hát e' fene lángnak
 Égő, 's jaj! minden szem-pillantatra metélő
 Rései, 's mellyünkön mind úntalan által-ütődő
 Nyílai réz-tsontot, 's gyémánttal erőre ki-szllóá
 Értz-követ is nem emésztenek el? nem leszsz' e belőlünk
 Por, 's hamu? 's hát a' míg pihegünk, 's egy szikra-reményünk
 El-nem aludt; jajos ügyünkért fel-rántani, kérlek
 A' le-vetett fegyvert, fenyebebb szózatra nem-hajtók
 Mit késünk? leg alább hírünk' mossuk-ki motsokból.
 Én ezt állítom; minden szege, vége pokolnak
 Hallya-meg ezt. Vesd Kardra kezed'; törjünk-ki legottam
 E' fene tömlőtzből, 's fegyver' közepére rohanjunk.
 A' fenneb-lakozók' székit meg kellett hágnunk,
 Szaggatnunk ég' báltozatit, 's a' benne-maradtak'
 Ser'geivel meg-fektetnünk a' mély pokol' öblét,

Tsendesség vala jó darabig. Végtére ki-szálla
 Belzebub a' Sátán' gyászos birodalminak egy fő
 Gyámola. Van bokrosonn ősz értelmekkel el-ülve
 Homloka, 's régi jeles neminek töredékire mutat
 Szívének forrója, 's magát-viselése. Magasbra
 Állván ez, 's környül-nézvén, ezt adja tanátsúl. 's a' t.

A' MÁSODIK

A' MÁSODIK ÉNEKBŐL, ÉDENNEK LE-ÍRÁSA.

Téres határ' sík tengereinn a' merre le-ballag
Tigristől tsak imént el-váltt, s' hozzája megintlen
 Foglaltt *Eufrátes*; gyönyörűn zöldellenek ottan
 Éden' Kertje tsudás fekvései. Verte lakását.
 Ott az örök ki-kelet: tetejekkel az Égnek hasító
 Tzédrus-fák ereszek' módgjára ki-nyílnak: ezek közt
 Sétálgatva smaragd-lábonn a' tiszta folyóknak
 Gyöngyei gördülnek, 's lassú tsergéseket adnak.
 Környűl-ülte virág-ország: sok tsorda, feles nyáj
 Jár szabadon, 's ki-terültt rétet kedvére borotvál.
 Drága gyümöltse pirúl fának, skárlátja virágnak.
 Ott-kinn árnyékos ligetek, 's gyantákat ezekből
 Illatozásra ki-síró fák: benn szemre leg első
 Berkek, zöldellő barlangok, 's Flóra' virító.
 Ágyai közt követsen le-futó sok-féle tsorogvány.
 Tér-mezejét ön' kénnyé szerezént, valamerre szemeknek
 El-terjed látása, vetés lepi sárga kalázfízzal:
 'S fest-le verő-fényesb helyeket piros hajnali színre
 A' Szőlő, 's koszorúz édes gyöngyökre gerézdeltt
 Bürtjeivel. Nem vólt *Boreás* itt, nem *Vizes Aufzter*.
 Nem dörgés, 's villámlat; hanem tsak gyenge *Zefir*-rel.
 Múlatozott a' szín-levegő, 's hordoz vala rengő
 Szárnya hegyén kegyes illatokat, 's tömjéni lehellést.
 E' vólt a' birodalmi Lakás, az hol a' leg előbbi
 Nemzűjink jámbor napokat, 's víg életet éltek.
 A' dühös ellenség itt újra fohászkodik, égvén
 Szíve kajánságtól: 's a' merre meg-állta, magafé bértz'
 Vég' föliről rohan *Éden*-nek síkjára morogva.
 Szinte miként zúdúlui szokott a' gyáva juhokra
 A' körmös farkas, 's agyaros torkáb szorítván

A' síró falatot, fel-alá forgatja kegyetlen,
's ártatlan vérnek ki-folyó tajtékira vitél.

Továbbá:

És már a' levegő kezdvén langyodni, fölébe
Hajta heves Titán, 's a' bódog pár is azonban
Zöldült Tölgyes alatt le-futó hús völgybe le-száll,
Néki habos gallyak kedvelt árnyékokat adván.
Mellesleg ki-folyó kút-fő kristályi vizével
Mormol, az árnyékozó tsendet könyvével habarván.
Itt mirtus-fa között, környül-vétetve virágok'
Illatokat-lehegő seregétől, hantnak erefztik
Lankadtt tagjaikat. Leg színesb alma-fa nyújtott
Ártatlan friss-ételeket; szőlői gerézdek,
Vagy kéreggel emeltt folyadék szolgáltak itallal.
A' víg nyájasság, nevetés, lágy tréfa, 's el-eddig
Nem-födözött, 's nem-ives szerelem, magok' öszve-kevervén,
Közbe-vezik, 's környülöttök lejtőket ugrálnak.
Nézte; 's keservébenn dühödött a' Szörnyeteg annyi
Jók' özönin; 'i a' t.

Végződven ezek: el-mennek nyugodni smaragdos,
Gallyak alá, 's puha pázsintos nyoszolyákra fekszenek.
Íme, feletbe borúl a' Szent berek a' pulya mirtus'
Vízfa-szegett zöld ágaitól, 's a' lenge szeletskék
Ingatván a' fák' levelét, a' Párra lehelnek
Élet-italt. A' helyes határt mormolva kerülük
A' tseregű patakok, 's le-lapúlt völgyeknek erednek,
Minden-féle bogár tavúl, tavúl van ijedtség:
Ismérik, 's a' mint tudják, Fejedelmők' az ézből
Nem-vett állatok is meg-tisztelik. Ám de kiváltképp,
Fekttében, ki-pirúltt rósák 's majoránna-sereg közt,
Éva tsudálatos, és hímes föld-színnek ezerszer
Szépeit egy maga természetével feljebbire segéti,
Liliomat, 's fürtös violát szépséggel előzven:
Így kies artzával, 's gyönyörűenn hátra-szegődött

Ajkakkal, szemek' el-zárák. És a' mikor önti
 A' feketés ág' lombjai közt a' fil'mile fodros
 Énekít a' ki-terültt levegőn, 's azt vízfíza-lövellé.
 A' köves oldalakon játszó vízf-hangzat: el-éri
 Szenderedés, 's meg-lopta szemek' kívánatos álom.
 Jerf' ide, Szép Szerelem! még újat, tegzet el-eddig
 Nem-viselő; még tiszta, szelíd szárnyakkal ajánlott,
 'S szem-bé-nem fogatott Szerelem, fordúlj ide! 's hó-szín!
 Meg-vívó violákkal egész halmozva tetézett
 Vedred' ürítsd-ki-'s hajíts teli kézzel ez ágyra fejező
 Liliomat. Magad is, bődög pár! ah, ha reményt adsz
 Vártt maradékidnak, fok-félt tudni ne kívánj.

A' HARMADIK ÉNEKBŐL.

— — — Le-borúlt, 's az egekre szegezvén
 Hál-adatos szemeit, 's szívét, így nyújta Könnyörgést
 A' két Ártatlan: Fő mozdítója miveknek,
 Mellyek ezen terjedtségben nyomakodnak előnkbe! —
 A' ki kezén forog annyi világ, 's van függve kis újján!
 Annyi jeles tsuda-tételeket meg-jegyezni számba
 Venni ki tud? jaj, kisedd eszünk nem terjed-el addig.
 Tí, szent Szérafimok, belsőbb Udvarnokok! óh, tí,
 Kik közelebb helyről szívjátok az Isteni tömjént! —
 Tí, hárfát, bődög sokaság, kezetekbe, 's nyirettyút
 Fogjatok, és hozzá méltó dalt zengjete! óh, tí,
 Fényes öröm-lánggal lobogó tsillagzatok! égi
 Nagy-tag gömbölyegek. Levegő, Föld, Tengerek! és tí,
 Föld-, Levegő-, Tenger-szerető feles állatok! a' mi
 Buzgóságunknak mind annyi tanúji! miénkhez
 Addjátok víg hangzatitok! — Te pediglen hatalmas
 Országoló, kinek Ég meg-hajol, ki vagy emberi szemtől
 El-rejtetve, de látsz mindent; szívünkbe, Te, józan
 Értelmet tsepegefs; Te, tsalárd kísértetek által

Lábunkról le - veretni ne hagyj; Te, vad álmatkat űss el!

A' NEGYEDIK ÉNEKBŐL.

Á D Á M É V Á R Ó L.

Akkor

El - kezdvén szaladozni, panaszt ontottam epedve:
 Tí, patakos völgyek! nyelvetlen bértzek! homályos
 Erdők! zöld rétek! termékeny határok! az én nagy
 Kínjaimat szánjátok - meg! — 'S bús könyveim hullván
 Artzámról, ázott a' föld is előtttem. — Azonban
 Sajdítom keresett kintsem' közelíteni zölde
 Gallyak alatt. Ah! mint ragyogott! ah, mennyei Kép volt!
 Éppenn az, melyet mély álomom előmbé szakasztott,
 Hozzám artzával, 's minden termettel hasonló:
 'S Isteni Készítmény; piros hajnalt, és havat hintő.
 Óh! ki kiáltok: Atyám! ismerem Zálogod'! édes
 Társamat ismerem! nem volt sikertelen az álom! —
 Most adománnyaidat fejezed! szemlélem az égből
 Szállott tükörömet, 's éltemnek drága segédét! —

AZ ÖTÖDIK ÉNEKBŐL.

A' Sátán kígyó' képébe öltöztvén látja Évát.

'S ím' ötet tsupa hó - fényben szemléli virágos
 Táblák közt egyedül fel - alá járkálni. Virágít
 Öntözi már, már gyámolokat melléjek igazgat:
 Itt kötöz, ott gyomlál; itt bújást téfzen, amott ólt:
 Óh egyedül - hagyatott, és vesztit előre nem - érző!
 A' Kígyó mindjárt közelít, és tsalfa tekergést
 Vetvén, agg - ravaszúl bé - tsúfraz azon helyre, holottan
 Űz vala mulatozó munkákat az Édeni Nimfa.

Ezt mikoron közelebbre vevé: deli termete' fénnjét,
'S mennyei szépségét nem győzte tsudálni: Királyi
Felséggel, látfzott ékit fel-emelni virágok'
Rendinek is. Le-hevült, 's el-aludt az Irígynek haragja. 's a' t.

A Z U T Ó L S Ó É N E K B Ő L.

— — — — — Éltemnek előbbi szerelmes

Társa, veszélyemnek most eszköze! — Tí, minap oh víg
Énnekkel zengő ligetek! már vízfza mit adtok?
Árva nyögést, keserű zokogást, szívbeli sohajtást!
Oh, te tudod véres szemeim' bús ársait, hív éj! —
Illy képp' sírt Ádám, így sírt a' vízfza-szökő hang,
Völgyeket, erdőket, kö-szírtokat öszve-futosván.

— — — — — Éva hasonlóképp', fájdalmi könyvel hitetvén:

Én nyomorúltt, ki-kiáltt, millyen forgóra kerültem!
Borzad egész testem, fejemenn haj emelkedik! óh, tsak
E' gyönyörű helytől bútsúm' ki ne kellene vennem! —
Jaj, ki-rekesztnek! — Ha roszs él'tünk, mért nyújtatik él-
tünk! —

Oh liget! oh szépség! tí, bődög rétek! határok!
Oh tí, hűs völgyek, mellyek bámúltatok a' mí
Támadatunkra! — Tehát leg utólszor látsalak! — oh, te,
Szós vízf-hang, melly énekimet fel kapni szeretted;
Már végső zokogásaimat térítet-e vízfza?
Gyenge virágotskák! tí, szép sereg! illatot hintő
Tsillagok! oh ezután ki fog üntözgetni! nevendék
Száraitok mellé gyámolt nyomogatni ki fog már!
Én legyek el, gyönyörű helység, te kivüled örökre!
Ím' idegen földön fogjuk nyomorúlttak ez éltet
Tölteni, forzó köny, remegés, szívbeli nyögés közt. 's a' t.

S Z A B Ó

E 3

XI.

A NYOS PÁL RÓL.

AZON' fzerentsés - fzületésű Iróink között, kik a' leg - szebb természeti ajándékokkal birván, jeles érdemeikért közönséges esmeretségre, 's hazafi társainknak tiszteletére méltók volnának, és még - is feledékenységekben maradnak, egy volt *Ányos Pál* - is. Ez a' nemes Iffiú, ki idővel Nemzetünknek gyönyörűsége lett volna, ez-előtt már egy - néhány esztendővel, életének *28dikában*, meg - holt; és még sem találkozott mind eddig - is senki, a' ki az ő különös - kedvességű Verseit öszve - fzedvén közre botsátotta volna. El - felejtve nyúgofzik szegény a' földnek gyomrában, mint - ha soha közöttünk sem lett volna! — Házánkfiainak érdemeikhez mutatott illetén érzéketlenségünk, ki - mondhatatlan, mi nagy kárára válik a' Hazának. Ez által nem csak efféle kintseink rejtekben maradnak, de még több más Iróink - is, kiket kü- lömbén a' Hazának és ditsősségnek fzeretete ta- lán sok jeles dolgokra vezetne, meg - szomo- rodnak 's el - kedvetlenednek.

UGYAN - is mí - nékünk Magyaroknak, ha ditséretes igyekezeteink által Hazánknek tetszé-

sér, ezt a' mi számtalan fáradságainknak egygyetlen egy, kedves takarmányát, meg nem nyerhettyük, mi szolgálhat még egyéb vallyon! ösztönünkre? —

Melly helyre - hozhatatlan kárt vallott' légyen a' Magyar Poézis *Anyosnak* olly idő előtt történt halálával, azok, kik némelly munkátskáját kezekbe kaphatták, eléggé tudgyák. — Életéről, 's Írásairól annak idejében majd bővebben szóllok. Most csak valami keveset jegyzek ide verseinek minéműségéről.

Anyos többnyire két-sorú végezetes versben írt, úgy - mint a' melly leg-alkalmasabb mind a' Költőnek elméjét szabadon jártatni, mind az Olvasót a' Gondolatoknak 's verseknek könnyű, természetes folyásával gyönyörködtetni. Nem - is egyéb végre vétetődtek szokásba az egygyenlő - végezetű Versek, hanem hogy az utolsó szóknak mértékletes egygyenlősége ke-
tsegtervén füleinket, a' gondolatoknak szépsége annyival kellemetesebb foganattal hozattassék elménkbe. A' hallás leg-kényesebb érzékenysége az Embernek. Az egy - forma hangoknak mértékletes egygyeztetése kedves nékie; valamint-hogy ellenben azoknak erőltetett többszórezése únalalmát okozza. E' végre (kiváltt a' hosszabb Költeményekben) a' négyesnél csak - ugyan alkalmasabb a' két-sorú Vers.

Nem következik mindazonáltal ebből az, mint-ha én a' Négyes Verset meg-vetendőnek lenni állítanám: Koránt-sem; ilyen követke- zést csak azok a' *Verselők* húzhatnak szavain- ból, kik a' Poézisnak mivóltát többnyire csak a' szóknak egyenlő végezetében helyhezteszik; nem általván, mint valamelly különös Poétai tálen- tommal ditsekedni, ha négyes versben *némelly nap' száz strófát írhattak* (*) Innét van az ízet- len verseknek olly temérdek sokasága, melyeket ha valamelly Második Sándor meg-visgáltatna, talám még *hét jóra* sem találna. (**).

Mennyire ment légyen *Ányos* a' Versek- nek említett nemében, és egyszer'smind a' Poé- zisbann, önnön munkájából tetszik - ki leg - in- kább. Ide írom példa gyanánt *az Isteni Gond- viselésről* írt elmélkedését; melly darab csak for- dítás ugyan, vagy - is inkább az idegen Írónak csak tulajdon ínye szerént való követése; de a' mellyből nyilván meg-látzik még-is, hogy

*) — — Amet scripssse ducentos

Ante cibum versus! totidem coenatus. — —

Garrulus, atque piger scribendi ferre laborem;
Scribendi recte: nam, ut multum. nil moror. — —

H O R A T.

**) Nagy Sándor illy fel-tétel alatt fogadott *Choerilussal* hogy minden egy jó versért egy *Philippust* (pénznek ne- me), minden egy rossz versért pedig egy pofon - tsapást nyerjen. — Alig találkozott az egész munkában *bét jó vers.*

Ányos született valóságos derék Poéta. Melly gyönyörű és kellemes színekkel festi gondolatait erről a' mély- és felséges tárgyról, önnön maga ítélje - meg az értelmes Olvasó.

A Z

ISTENI GONDVISELÉS

Hol van olly Istenség, mint *Te*, ki karoddal
 Mindent teremtetél, 's éltetsz hatalmoddal —
 Tőlled függ e' Világ roppantt épülete,
 Tőlled e' Kerektség' minden szegelete;
 Istene vagy Szeráf' égő szerelmének,
 Istene leg-kissebb plánta' gyökerének;
 Minden, a' mi lebeg, piheg, gondolkodik,
 A' Te teremted, 's Te-néked áldozik.
 Mennyire a' szellő repül fúvásával,
 'S mennyire a' Nap hat arany sugarával:
 El-érsz végezetid' örök hatalmával,
 'S tetzésed szerént bánfz kezéd' munkájával!

Vétkesen álmaoz *Epikúr* magában,
 Úgy festvén Istenét fényes trónussában:
 Mint-ha nem ügyelne e' szép Kerekségre,
 Mellyet semmiségből hozott fényességre.
 Mert az a' Hatalom, mellyet töményünkkel
 Tisztelünk Egében, 's imádunk szívünkkel,
 Mint Atya, úgy vígyáz kedves szülöttyére,
 Kegyességgel teként nagy teremtésére.
 Hát talám, ki lelket alkotott testünkben,
 'S gondolkodó erőt gyúllasztott eszünkben;

Nem ügyel Ő rólla tett ítéletinkre ?
 'S nem néz hálá- adó érzékenységeinkre ?
 Hát talám, kit minden állat életével
 Magasztal, 's dicsérik illy Teremtőjével ;
 Nem fog gondolkodni azok tartásáról ,
 Kiket elevenné tett semmi - vőhárról ?
 O! ha a' féreg - is érdemlett teremtetést ,
 Mért nem érdemelne tölle gondviselést ?

„ Mit? még a' féreg - is, kit mi meg - vetésset
 „ Nézünk, 's meg - tapodunk gondatlan lépéssel ,
 „ Érdemelné, Egek' kék báltozattyáról
 „ Hogy reá tekéntszen Isten trónussáról?
 „ Nagy tsekélység volna olyan Méltóságnak
 „ Ki karján nyugszik az örök boldogságnak. —

Így szól az emberi kevély vélekedés ,
 Kit szín tsiklándoztat, 's múló képzelődés ,
 És tsak az érdemes mély tiszteletére ,
 A' mi arany sűgárt boríthat szemére !
 O! te, ki így ítélsz okoskodásoddal ,
 El - hiheted, tsudát tapodsz meg láboddal !
 Teremts egy olly férget, ki éllyen, 's érezzen ,
 Ki éltét szerezze, 's élelmet szerezzen ;
 Ha nints annyi erőd? imádd Teremtőjét ,
 Imádd olly tsudának, mint te vagy, szerzőjét ;
 'S valld - meg, hogy érdemes az Isten' gondgyára ,
 Ki ezt - is teremte Világ' tsudájára !

Nézz egy virágokkal bé - festett mezőre ,
 Melly illatyát bízván estvélyi szellőre ,
 Elődbe repítti, 's kér, hogy nézz reája ,
 Melly kies térsége, 's melly szép bokkrétája ,
 Mondd - meg! nem látod - e minden virágjában
 Azt, ki száz ezerszer szebb magasságában ?
 Mondd! ki ékesítti ama' telekeket ,
 Hol gazdag kalászkok le - hajtyák fejeket ?

'S ki hullattya harmat' ezüstös tseppjeit,
Hogy itassák búza' szomjús gyökereit? —

Ott egy pataknál ülsz, melly szép tsörgésével
Fut a' virágok között kristályos vizével.
Ketsegtet, 's szívesen nézed kis hajkait,
Szívesen tekénted illatos partyait.
Mit gondolsz? hát ennek ki inézte úttját?
Ki szerzi vizeit? ki tartja - fenn kúttját? —
Im'! látod a' gondos Természet' képéből,
Hogy mind Istennek él gondviseléséből.

Látsz amott egy terhes felleget meszszéről,
Melly minden fényt el - űz az egek' térjéről.
Előre botsáttya süvöltő szeleit,
'S úgy közelget, szórván pusztító tüzeit.
Kárpát' bértzekeit vélnéd formájából,
Vagy Etnát lángokat okádni torkából:
Úgy nyúlik fel - felé setét tornyaival,
Meg - rázván a' Földet bús morgásaival.
Retteg a' Természet egész erejében,
Rettegsz te - is kunyhód' setét szegletében.
Védelmért sohajtasz, félsz mennyköveitől,
Félsz az Istenségnek erős kezeitől, —
Mint midőn kis madár, sziklás rejtekéből
Látván a' Solyomot repülni félszkeből,
El - bújik az erdők' berkes homályaiban,
Várván idvességét tölgy - fa' odujában.
Nem érzed - e ekkor Teremtőd' karjait,
Ki száz halál közt - is fedezi fiait?

'S ámbár fejed felett tsattog mennykövével,
Még - is védelmezni tud kegyességével;
Tsak hálá - adó légy, 's áldd fényességében
Azt, ki Atyád, noha menydörög egében. —

Mennyünk most *Lybia'* fővény hegyeire,
Nézzünk a' felhőkig nyúló fenyvesire.

Meg-láttuk, hogy szálad kis Őz rejtekiben,
Hallván az Oroslányt bögni erdeiben.

Mért fél? mért szálad-el határja szélére?

Hogy tudja Gyilkossát? 's mért vígyáz éltére? —

Nézzünk tovább minden állatok nemére,

Melly híven igyekszik mind-egygyik végére:

Azok, kik tanyánkban eszik baglyainkat,

Békességgel hordgyák terhes jármainkat,

Kik pedig még vadan járnak határinkat,

Rettegik halállal töltött puskáinkat.

A' Sas fellegekig hat repülésével,

Féreg pedig porban mászkál kis testével;

A' Méh eledelét önnön munkájából

Véfi, melyet készített tavasz' virágjából;

A' Karvaly pediglen hajnal' hasadtával

Ki-repül az égre, 's ott lebeg szárnyával;

Vígyáz mindenfelé, hol kapna prédára,

Azutánn, mint villám, le-tsap a' pajtára,

Fel-függeszt egy szelíd Galambot körmére,

O! láttam, hogy vitté kegyetlen fészkére!

Mondd-meg! ki tanította e' vad állatokat,

Hogy minden ész nélkül tudhassák tárgyakat?

Mondod, a' természet? — hát ezt ki szerzette?

Nem-de az, ki ezt-is véllek teremtetten?

Úgy van, Mindenható! Te tanítottad őket,

Te nőtetisz éltekre zöldellő mezőket!

Hát én, kit nemessebb kezéd' munkájából

Emberre teremtél agyag' kovászfából;

Én! kire rá tetteid titkos petsétedet,

Ruházván lelkemre Isteni képedet;

Én! ne érdemellyem gondviselésedet,

Ki ész' 's szabadsággal imádom nevedet?

Ott egy virágotska halavány színével

Jelenti, hogy el-hal, 's múlik szépségével;

Itt egy Szarvas piheg el-aggott mellyéből,
'S kézfítti páráját ki-fújni testéből;
Ügyelfz mind-egygyikre, 's intézed végeket,
Intézed enyészni kezdő életeket;
Tsak én, kinek lelke Halál' törvénnytől
Szabad, 's örökségre repül-el testétől,
Légyek el-rendelve sors' vak erejére,
Melly felettem függjön, 's hányhasson kedvére?

Nem, nem! nagy Teremtőm! gondoldz te miveddel;
Tekéntesz reám-is atyai szemeddel!

Még midőn lebegtem a' bús semmiségben,
Már el vólt rendelve a' nagy Istenségben:
Melly szempillantásban száll rám bódogságom,
'S mellyben fog üldözni bódogtalanságom. —

O! te nagy Hatalom! látlak trónusodban,
Látom Világunkat nyugodni karodban! —

Te vezetted Sándort Perzepoly' várához,

Te vezetted Cézárt Rubikon' partjához;

Szomorú Spártának dőlő falaira

Te vontál örökös látlyolt hamvaira.

Így tsinálsz városokat kórós pufztaságból,

'S ismét pufztaságot kevély uraságból!

Látod a' jövőendő napnak éjtszakáját,

'S úgy rendeled ember' szerentse - kotzkáját.

Mindent el-intézel szent akaratoddal,

'S bé-is tellyesíttesz örök hatalmoddal.

Van tehát olly erő Világunk' rendében,
Kinek élünk halunk gondviselésében.

Még egy kis darabot ragasztok ide ilyen
két-sorú Versből; melly bánatos - szerű dara-
lotska egyszersmind az ő érzékeny, 's Hazája'
szabadságáért reszkető nemes szívének, és Nem-

zetéhez viseltetett forró szerelmének mint - egy
béllyege legyen. Kezdeté ez egy Levélnek,
mellyet *Ányos* (1782dik esztend. 10dik Febr.)
Nyitra Vármegyéből, *Elefánti magánosságából*,
egy jó baráttyához Budára botsátott vólt.

Itt van farsang' vége, 's még fánkot sem ettem,
Mellyet néha - napján annyira szerettem.
Nem látok Ifjakat repülő szánokkal,
Futni paripákat tsergő szerfázatokkal. —
Mélly hallgatás tölti egész környékemet.
Lukánus Máróval mulattya szívemet. —
Egygyik dühösségnek vezet templomához,
Szegény *Priamusnak* vóltit palotájához;
Hová egy *Szőkevény* kísérvén *Mátháját*,
Nemzete' vérével festé nyoszolyáját. —
Másik szabadságnak bús temetőjére
Hív, *Thessaliának* gyászos mezejére.
Itt sirattya Rómát mennyei lanttyával;
Szánakodást gerjeszt bennem fajdalmával.
Kínos keserűség! o! ne terjedgy reánk!
Ne tudgya terhedet, 's ne esmérjen Hazánk!

— — — — —
— — — — —
Illyen gondolatok lepik - el lelkemet,
Midőn a' hó fedi bértzes vidékemet;
Mellyet a' szüntelen erdők' sűrűsége,
Hegyek' magassága, völgyeknek mélylysége, —
Ifszonyúvá téfszen Nézők' látásának:
Mennyit kell érezni itt egy Poétának? 's a' t.

Melly könnyű folyások legyen *Ányos* két-
sarkú Verseinek, ez a' két példa eléggé mutattya.

Hanem kétférett ő mindazonáltal Négyest-is jó számmal, de mind olly természetes és kedves folyásúak ezek-is, és mind olly válogatott szókkal íratattak, a' millyeneket csak magok a' Másak szoktanak mennyei ajakaikra szedni, és annak a' ritka-szerentséjű halandónak nyelvére rakosgatni, kit már születésekor ki-választván, kisedségétől fogva Hippokrén' szent italára szoktattak, 's a' Poézisnak leg-belsőbb titkaira meg-ranítottak. Imhol a' példa:

*Egy Bóldogtalannak panaszai a' halavány
Hóldnál*

Szomorú tsilagzat! melly bús ságárokkal
Játfol a' tsendesen tsergő parakkal!
Tsak te vagy még ébren bóldogtalannal,
Kiknek szíve vérzik, 's küszködik bajokkal!

Hallyad! hogy sohajtnak estvély' homályában,
Midőn a' Természet szunnyadoz álmában;
Nints álom ezeknek gyászos kunyhójában,
El-tűnt! el-távozott bóldogabb házában!

Ott egy temetőnek látom keresztyeit,
Bádogyadt szél mozgattya tziprus' leveleit;
O! az árnyékozsa sokak' tetemeit,
Kik velem érezték ez élet' terheit.

Egy fejer árnyékot szemlélek sírjából
Suhogva fel-kelni halottas honnyából.
Vallyon! nem lefűsz-e ez azoknak számából,
Kik, mint én, könyveztek szívek' fajdalmából?

O! bár felém jünne! — nem félnék képétől;
Többet reménylenék borzasztó lelkétől,
Mint élő halandók' szemfényvesztésétől,
Kiknek számkiyettve vagyok kegyelmétől!

Jaj, de ismét el-tűnt! — ez-is fut engemet, —
Talám észre vette hullani könyvemet!

O! hát nincs már senki, a' ki nyögésemet
Hallaná, 's enyhíteni akarná ügyemet!

Ús, te bődög óra! a' melly inségemből
Ki fogsz szólíttani illy sok gyötrelmemből,
Szakaszd — ki e' sebes szívet kebelemből,
'S tsinálly port, agyagból készített testemből!

Talám majd valaki jön sírom' szélére,
'S akaszván egy darab fátyolt kereftére,
Reá emlékezik baráttya' szívére,
Egy könyvet gördítvén hideg tetemére!

Illyen egy Poétának Munkáji, kétség kívül
kedvesek lesznek Magyarainknak. Jelentem azért,
hogy én el-tökéllettem magamban, azokat, mi-
helyest egybe-szedhetem, szép, tiszta nyonita-
rásban, közre botsáttani. Már jó vastag nya-
lábot öszve-gyűjtöttem ugyan Verseiből, de
noha már harmadik esztendeje fordul, mióta
öszve keresésekben fáradozom, nagy számmal
vagynak még-is, mellyeket még mind eddig
kezemre nem keríthettem. Kérem e' végre mind
azon Magyar Hazafijakat, kiknél Ányosnak va-
lamelly munkái találtattnak, ne sajnállyák azo-
kat hozzám által-küldeni, hogy jelentett szán-
dékom fzerínt Nemzetünkkel közölhessem. An-
yosnak ditsőssége, és a' Haza kívánnya ezt töl-
lök; — és kinek volna másnak azokhoz na-
gyobb igazsága?

B A T S Á N Y I.